

PLÁNOVÁNÍ KULTURY VE MĚSTECH

MAPOVÁNÍ KULTURNĚ
SPOLEČENSKÉHO ZÁZEMÍ
MĚSTA A VYUŽITÍ V ÚZEMNÍM
PLÁNOVÁNÍ
a pilotní řešení ve městě
JIHLAVA

METODIKA

KULTURA VE ZDRAVÝCH MĚSTECH

Autorský tým Metodiky mapování kulturně společenského zázemí města s důrazem na využití pro ÚAP

MgA. Olga Škochová Bláhová – expertka na kulturní politiku a advokacii. Již více než 10 let se věnuje participativnímu kulturnímu plánování ve městech a obcích ČR. Je členkou platformy pro kulturní plánování a advokacii (OnPlan s. r. o., Kvas z. s.). Podílela se na přípravě Programu rozvoje kultury města Plzně na léta 2009 – 2019, jehož realizace proběhla v rámci kandidatury Plzně na Evropské hlavní město kultury 2015. Na IPR Praha Pracuje v kanceláři KREP – Kreativní Praha, podílí se na tvorbě kulturní politiky hl. města a na projektech na podporu kultury a kreativních odvětví v Praze. Od roku 2013 je auditorkou měst pro oblast kultury a volného času a spolupracuje v rámci expertního týmu pro udržitelný rozvoj s Národní sítí Zdravých měst ČR.

Ing. arch. Petr Klápště, Ph.D. – urbanista, specializuje se na projekty a plány s participací uživatelů. Působí jako odborný asistent a garant předmětu Územní plánování II. – analýzy území na Ústavu prostorového plánování Fakulty architektury ČVUT, kde se také podílí na výzkumech v oblasti udržitelného rozvoje. Napsal řadu teoretických textů o participaci a výchově k občanství, vedl první participaci veřejnosti na regionálním projektu v ČR. V letech 2009-2011 byl členem vědecké rady evropského výzkumného projektu Urbospace. Je členem Pracovní skupiny pro místní Agendy 21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj.

Editor:

MgA. Olga Škochová Bláhová

Mgr. Linda Krajčovič

Odborné konzultace:

Mgr. Marie Foltýnová, Ph.D. - kurátorka sbírky veřejné plastiky Galerie hlavního města Prahy

Ing. Daniel Franke, Ph.D.

MAPOVÁNÍ V JIHLAVĚ

Garant projektu: PaedDr. Ing. Rudolf Chloupek, primátor

Supervize: Ing. Alena Kottová, vedoucí Odboru strategie a rozvoje Magistrátu města Jihlavy (MMJ)

Autoři dílčích textů a mapových zobrazení, spoluautoři designu i realizace sběru dat – mapování Jihlava

Ing. Arch. Tereza Kafková, manažerka revitalizace městského prostoru, Odbor rozvoje města

Mgr. Linda Krajčovič

MgA. Jakub Deml, Kvas z. s.

Dalibor Naar, Kvas z. s.

Ing. Daniel Franke, Ph.D.

MgA. Olga Škochová Bláhová

Ing. arch. Petr Klápště, Ph.D.

Editor

Mgr. Linda Krajčovič

Konzultace textu závěrečné zprávy a zatřídění dat do datových vrstev ÚAP

Bc. Pavlína Razimová, vedoucí Oddělení územního plánování, Úřad územního plánování MMJ

Ing. arch. Petr Klápště, Ph.D.

Účastníci sběru dat v rámci workshopů interních i s veřejností za MMJ

Ing. Alena Kottová, vedoucí Odboru rozvoje města

Ing. Arch. Tereza Kafková, manažerka revitalizace městského prostoru, Odbor rozvoje města

Ing. Gabriela Součková, vedoucí Kanceláře primátora

Mgr. Jana Petružlová, vedoucí Oddělení vnějších vztahů Kanceláře primátora

Ing. Soňa Krátká, koordinátorka MA21, Kancelář primátora

Mgr. Tomáš Koukal, vedoucí Odboru školství, kultury a tělovýchovy

Alena Zápotočná, Odbor školství, kultury a tělovýchovy

Iveta Nechvátalová, Odbor školství, kultury a tělovýchovy

Ing. Arch. Tomáš Lakomý, vedoucí Úřadu územního plánování

Bc. Pavlína Razimová, vedoucí Oddělení územního plánování Úřadu územního plánování

Mgr. Tomáš Mička, Úřad územního plánování

Ing. Zdeněk Dvořák, Úřad územního plánování

Bc. Michal Procházka, Obor dopravy

Pilotní testování ve městě Jihlava a práce na dokumentu proběhly v období 02/2016 – 11/2017.

Dokument byl připraven v rámci projektu Národní sítě Zdravých měst ČR s názvem „Spolupráce obcí ke zvýšení kvality veřejné správy za pomoci metody MA21“. Aktivita byla podpořena finančními prostředky ESF, které byly poskytnuty z OP Zaměstnanost.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zdravá města, obce, regiony
České republiky

OBSAH

ÚVOD	6
ADRESÁTI METODIKY	7
KOMU JE METODIKA URČENA	7
CO SE ZLEPŠÍ V PRÁCI VEŘEJNÉ SPRÁVY, POKUD BUDE METODIKA VYUŽÍVÁNA	7
KDO A JAKÝ BUDE MÍT ZE ZÍSKANÉ ZNALOSTI UŽITEK	7
ROZSAH METODIKY	8
MAPOVÁNÍ	8
CO POTŘEBUJEME VĚDĚT O ANALÝZE A PLÁNOVÁNÍ KULTURY A ÚZEMNÍ, ABYCHOM JE MOHLI PROPOJIT	9
STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ V KULTUŘE	9
DOSTUPNÁ DATA PRO MAPOVÁNÍ KULTURY V ČR PRO ÚROVEŇ MĚST A ORP	16
ANALÝZA A PLÁNOVÁNÍ ÚZEMÍ	20
NA JAKOU SITUACI A NEDOSTATKY METODIKA REAGUJE	23
PŘÍČINY NEDOSTATKŮ	24
UKÁZKY STÁVAJÍCÍHO ZPRACOVÁNÍ KULTURY V ÚAP	26
MAPOVÁNÍ	30
OBLAST MAPOVÁNÍ 1 KULTURNÍ ZAŘÍZENÍ – BUDOVY A PODMÍNKY PRO AKTÉRY V NICH	32
ROZMANITOST KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍ	33
VAZBA KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍ NA KLASIFIKACI KULTURNÍCH A KREATIVNÍCH ODVĚTVÍ	34
PROVOZNÍ PARAMETRY KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍ	35
OBLAST MAPOVÁNÍ 2 VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ – AKTIVITY, AKCE A PODMÍNKY PRO NĚ	38
OBLAST MAPOVÁNÍ 3 MÍSTA PAMĚTI	42
OBLAST MAPOVÁNÍ 4 UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU	45
ZÁVĚREM	50
PŘÍLOHA Č. 1	51

ÚVOD

Jiné dokumenty, jiní lidé, jiná data. Kulturní a územní plánování byly u nás dosud dva oddělené světy. Nabízíme podněty proč, na čem a jak je propojovat, které vznikly v diskuzi mezi expertkou na kulturní politiku a urbanistou ve spolupráci s dalšími experty.

Do ruky se vám dostává metodika, jejímž cílem přispět k tomu, aby se kultura stala strategickou součástí rozvoje českých měst tak, že se stane intenzivnější součástí uvažování o územním rozvoji. Jinak řečeno nabízí podněty, jak zlepšit záznam kulturně společenského zázemí města zejména v územně analytických a územně plánovacích dokumentech českých měst a jak tyto znalosti následně využít při územním i strategickém plánování. Novela stavebního zákona účinná od 1. 1. 2018 právě nově s širším využitím územních dat počítá.

Je určena všem, kteří mají chuť zkoumat jak fyzickou podstatu města, tak využívání území pro kulturní dění. Všem, kteří rádi hledají paměť území jako vztah lidí k místu, kde žijí a žili, nejen očima „velké historie“ a nejen skrze její hmotné stopy.

Vychází z toho, že ač kulturní a komunitní dění není primárně hmotné povahy, přesto potřebuje být „zobrazeno v mapě“. Rozvoj fyzického prostředí města totiž může toto dění podpořit a připravit pro něj podmínky ve veřejných prostranstvích i zástavbě nebo naopak je znesnadnit či zablokovat.

Metodika chce být inspirativním materiálem, který rádi a snadno začleníte do své práce. Popisuje konkrétní návody mapování a navrhuje, jak zanést výstupy do stávajících systémů sběru dat i do analytických a plánovacích dokumentů. Přináší podněty, jak konkrétně je možné získanou znalost využít a prezentovat. Text čerpá ze zkušeností s participativním strategickým plánováním v kultuře v několika v českých městech (jmenovitě v Jihlavě, Pardubicích, Plzni a Praze) a z rozsáhlé zkušenosti s územním plánováním a tvorbou veřejných prostranství se zapojením veřejnosti v mnoha českých městech i na akademické půdě.

Motivací autorského týmu je podnítit diskusi o kulturním plánování v Čechách ve vztahu k územnímu rozvoji a předložený text je považován za vstup do další diskuse mezi těmi, co tvoří kulturní podhoubí, a těmi, co „staví“ město.

Poděkování

Metodika vznikla v rámci projektu Národní sítě Zdravých měst ČR „Spolupráce obcí ke zvýšení kvality veřejné správy za pomoci metody MA21“ financovaného ze zdrojů ESF (OP Zaměstnanost). Zdravé město Jihlava zde sloužilo jako „laboratoř“ pro vyzkoušení navržených postupů. Analytický materiál byl vytvořen ve spolupráci s pracovníky Magistrátu města Jihlavy z Odboru školství, kultury a tělovýchovy, Úřadu územního plánování, Odboru strategie města, Odboru dopravy, Kanceláře primátora, odpovědnými radními a dále jihlavskými kulturními aktéry i experty na historii města, kteří věnovali svůj volný čas na workshopech. Popisy dat i analytické závěry jsou součástí analytické části Strategie pro kulturu, volný čas a cestovní ruch města Jihlavy.

Za konzultace patří dík Odboru kultury Magistrátu města Plzně a Galerii hl. m. Prahy.

ADRESÁTI METODIKY

Metodika pomáhá propojit územní a kulturní plánování a tím umožnit, aby územní plánování chránilo a rozvíjelo podmínky pro živou kulturu ve veřejných prostranstvích i zástavbě. Zároveň nabízí pro kulturní plánování možnosti práce s geografickými daty a podrobnějšími analýzami.

KOMU JE METODIKA URČENA

- Pracovníkům odborů měst, kteří se zabývají územním rozvojem jako celkem i jeho detailem, např. skrze územní plánování či správou a úpravami veřejných prostranství
- Pracovníkům měst, kteří se zabývají strategickým rozvojem v oblasti kultury, cestovního ruchu, ale i rozvojem veřejné infrastruktury v širším slova smyslu
- Kulturním institucím nebo kulturním aktérům, kteří chtějí iniciovat komplexnější pohled na mapování kultury ve městě ve vztahu k území
- Studentům sociální geografie, sociologických a antropologických oborů, managementu umění i veřejné správy

CO SE ZLEPŠÍ V PRÁCI VEŘEJNÉ SPRÁVY, POKUD BUDE METODIKA VYUŽÍVÁNA

- Lepší připravenost dat pro analytické a plánovací procesy v kultuře ve vztahu ke konkrétním místům, v důsledku se zvýší i možnosti praktického uplatnění výstupů plánovacích procesů
- Lepší mezioborová a meziodborová srozumitelnost tématu jak pro pracovníky měst, tak pro kulturní aktéry i architekty a urbanisty a lepší komunikace mezi různými odbornými pracovišti úřadu, která se podílejí na koncepčním rozvoji města a motivace k využití dat v plánovacích procesech (zejména mezi odbory a útvary věnujícími se územnímu plánování a kultuře)
- Lepší podklady pro rozhodování a plánování – kulturní a komunitní infrastruktura (jak pro místní, tak pro cestovní ruch) se stane předmětem vědomějšího plánování veřejné vybavenosti ve vztahu ke konkrétním místům
- Lepší povědomí o možnostech a limitech práce a vlivu veřejné správy na straně aktérů mimo veřejnou správu
- Lepší podklady pro tvorbu nástrojů podpory kulturních a kreativních odvětví a diskusi jak s aktéry a veřejností, tak se soukromými investory

KDO A JAKÝ BUDE MÍT ZE ZÍSKANÉ ZNALOSTI UŽITEK

Užitek pro jednotlivé skupiny jsme se pokusili popsat jako to, co přinese pro ochranu (níže značeno ←) a rozvoj (značen →), protože územní plánování vždy hledá vztah mezi ochranou hodnot v území a jeho rozvojem. Zaměření výhradně na ochranu může brzdit rozvoj měst. Zaměření výhradně na rozvoj, který nehledí na minulost ani současnost, může znamenat bolestné ztráty toho, co jsme měli všichni rádi a co pro nás utvářelo právě “naše město”, ve kterém chceme žít, “naše místo”, kde jsme doma.

- **Veřejnost**

← místa, která jsou důležitými centry dění budou mít lepší šanci na to, že budou zachována nebo nezmizí jen tak, protože s nimi začne územní plánování cíleně pracovat

→ zlepšení stavu kulturně komunitní vybavenosti ve městě ve vazbě na porozumění místu

- **Kulturní aktéři**

← podmínky prostředí, které jsou důležité pro fungování institucí, akcí, aktivit budou mít lepší šanci na to, že zůstanou zachovány v důsledku toho, že s nimi začne územní plánování cíleně pracovat

→ aktéři získají dostupná data pro argumentaci a diskusi o svých potřebách ve vztahu k prostředí s jeho správcí

→ zlepší se porozumění potenciálu kultury pro rozvoj prostředí města, protože budou k dispozici data promítnutá do map v podobě, ve které v nich lze snadno vyhledávat a provádět nad nimi prostorové analýzy v prostředí GIS – tím selepší/zrychlí i reakce veřejné správy i soukromého sektoru na potřeby kulturních aktérů

- **Podnikatelé ve službách a cestovním ruchu a společensky zodpovědní soukromí investoři**

← lepší pochopení hodnoty paměti místa jako investice do budoucí jedinečné atraktivity nebo dobrého sousedství bude mít vyšší váhu ve vztahu k čistě ekonomickému vytěžení území

→ snadno dostupná znalost vybavenosti/deficitů města a konkrétních míst kulturní a kulturně-komunitní infrastrukturou jako vstup pro plánování a deviza prezentace vyšší kvality života v lokalitě

ROZSAH METODIKY

Metodika se věnuje mapování kulturně společenského zázemí města a uvádí příklady analýz, jejichž výstupy je možné promítnout do mapy a uvažovat ve vztahu k rozvoji území.

Důraz metodiky je v části MAPOVÁNÍ. V oblasti mapování, které je jádrem metodiky, si dělá ambice přinést přesný návod na mapování v jednotlivých zvolených tématech. Analytické příklady pak přináší zejména příloha věnovaná městu Jihlava, kde proběhlo pilotní mapování.

V části mapování si klademe otázky: Co? a Kde? Analytický příklad pak odpovídá na otázky: Kolik? Kudy? V jaké koncentraci? Jak kvalitně? Jak daleko?

MAPOVÁNÍ

Mapování se zabývá daty, která by měla být součástí datových vrstev ÚAP a měla by se objevit v interpretující textaci ÚAP. Jinými slovy jedná se o data, která bychom optimálně měli mít vždycky.

Metodika přináší podněty, jak zmapovat a zobrazit v územně analytických podkladech primárně následující oblasti:

- **Budovy a podmínky pro aktéry v nich**
- **Veřejná prostranství a podmínky pro aktivity a akce v nich**
- **Místa paměti – nad rámec standardního popisu témat památkové péče**
- **Umění ve veřejném prostoru trvalé povahy**

STRUKTURA JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ MAPOVÁNÍ

Pro mapování ve všech oblastech navrhujeme základní otázky, které si klást, a co je smyslem či cílem mapování, a propojujeme je s návrhem sledování konkrétních **ukazatelů (atributů)**.

Na závěr každé oblasti také najdeme **doporučení pro využití v koncepčních dokumentech**.

Součástí každé oblasti je též rozvaha nad **správou dat**, kde se čtenář dočte, zda v principu existují nějaké zdroje dat, které je možné využít pro sledování jednotlivých atributů, případně jakými způsoby data pořídit a aktualizovat.

Nalezneme zde také **konkrétní příklady z měst v ČR i zahraničí**, kde se buď samospráva nebo různé iniciativy mapování kulturního zázemí města věnují ve vztahu k jeho plánování, respektive chtějí své město rozvíjet na základě vyhodnocování dat (tzv. data based decision making¹) a nebo je jejich motivací tvorba konkrétního produktu, který nabízí veřejnosti.

CO POTŘEBUJEME VĚDĚT O KULTURNÍM A ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ, ABYCHOM JE MOHLI PROPOJIT

Kulturní plánování může změnit život v území a jeho image a tím nastartovat jeho transformaci. Územní plánování může změnit podmínky pro kulturu a tím nastartovat její transformaci. V obou případech mohou být změny k lepšímu i horšímu, obě oblasti plánování si mohou pomáhat i překážet.

STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ V KULTUŘE

Plánování v kultuře může jít dál za podporu památek a umění. Kultura může měnit image území a pomoci nastartovat jeho rozvoj, kreativní odvětví pomáhají inovovat a akcelarovat ekonomiku. Kulturní plánování proto chápe kulturu v širším slova smyslu a tudíž vědomě s přesahy do území a ekonomiky pracuje.

Hovoříme-li o koncepčním přístupu ke kultuře, je třeba rozlišit několik základních pojmů. Podobně jako i v jiných oblastech rozlišujeme kulturní “politiku” a “strategii” kultury. **Kulturní politika** je spíše obecným rámcem, **kulturní strategie** je výkonným dokumentem, který provázaně na akční plány funguje projektovým způsobem v čase, měří dosahování výsledků. V našich podmínkách se někdy zaměňuje strategie kultury, a koncepce podpory umění. Ten, kdo má užitek z **koncepce podpory umění** nebo **koncepce rozvoje kulturních a kreativních odvětví** jsou aktéři kulturních a kreativních odvětví (dále také KKO).² Pokud ovšem mluvíme o kulturní strategii města, vždy musíme mít na paměti i jeho obyvatele a ptát se nejen jak zlepšíme podmínky pro rozvoj KKO, ale co z toho budou mít obyvatelé města, kteří se účastní kulturní nabídky. **Kulturní plánování** je pak specifický pojem, který kulturní politiku či strategii spojuje s rozvojem území.

¹ Data based decision making (z anglického originálu) rozhodování založené na vyhodnocování dat

² Základ pro vymezení kulturních a kreativních odvětví klade studie Ekonomika kultury v Evropě, která byla vytvořena na zakázku Evropské komise v roce 2006. Formuluje význam kultury a kreativity pro znalostní ekonomiku.

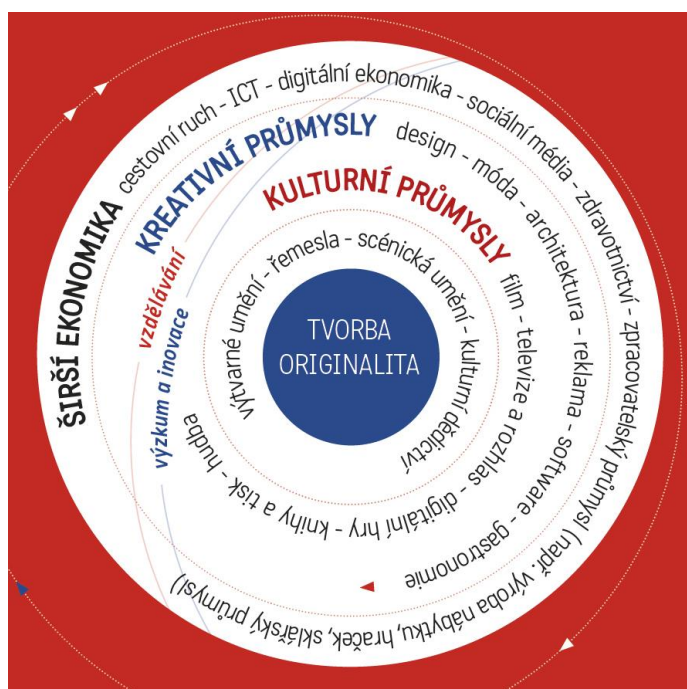

Pokud bychom měli mluvit o komplexním mapování a analýze potřebné při tvorbě koncepčního dokumentu pro rozvoj kultury ve městě, mohli bychom ji definovat rámcově skrze následující témata:

1. Kulturní infrastruktura (vnitřní i vnější)
2. Aktéři kulturních a kreativních odvětví (včetně uměleckého vzdělávání)
3. Nabídka (program)
4. Poptávka a potřeby publika
5. Podmínky pro kulturu (řízení, finanční a nefinanční nástroje podpory)

Tato témata pak můžeme nahlížet skrze jednotlivé žánry a obory kulturních a kreativních odvětví.

Obrázek 1: Model kulturních a kreativních průmyslů Institutu umění – Divadelního ústavu

Pozn.: Obrázek využit se svolením Institutu umění – Divadelního ústavu.

Metodika má na mušce zejména to mapování a analýzu, které lze zobrazit v území a využít pro jeho analýzu a plánování – ptá se po kulturně společenském zázemí města se zřetelem na ÚAP. Z výše zmíněných oblastí tedy maximálně komplexně pojmem téma 1 – kulturní infrastruktura. Z dalších nabídneme to, co považujeme za zajímavé zobrazit nebo promyslet ve vztahu k mapování, analýze a plánování rozvoje kultury.³

Při představování strategického plánování v kultuře na úrovni měst je také třeba hned na začátku říci, že klíčovou součástí procesu – jak při mapování, analýze, tak v rámci návrhu – je vedle zapojení expertů a úřadu napříč odbory, také zapojení aktérů KKO. Struktura aktérů je velmi široká, dynamická, aktéři jsou tvůrčí, mají silný vztah k místu svého podnikání a při naplňování nových vizí města mohou být velmi nápomocní. Vzhledem k nedostatku dat pro úroveň měst v naší oblasti a množství potřebných informací spíše kvalitativní povahy, budeme kulturní aktéry nutně potřebovat.

³ Co se týče aktérů KKO a jejich potřeb (téma 2), lze pro mapování využít metodiku certifikovanou Ministerstvem kultury ČR, připravenou Institutem umění divadelním ústavem, najdeme zde také podrobnější definice KKO. Dostupné na http://www.idu.cz/media/document/metodika-mapovani-kkp_institutumeni_2016.pdf.

Kulturní plánování jako pojem v Evropě i ve světě

Narozdíl od kulturní politiky nebo strategie rozvoje kultury, je u nás kulturní plánování v praxi plánování měst pojem takřka neznámý, považujeme za přínosné nabídnout stručný výklad.

Kulturní plánování je spojené s tzv. „kulturou taženým rozvojem“. Představuje revitalizaci zejména tzv. transformačních území nebo budov, které procházejí změnou funkce, skrze aktivní podporu rozvoje kulturních a kreativních odvětví (KKO). Posledních 40 letech je cíleně využíván veřejnými i soukromými investory po celém světě k revitalizaci měst. Kromě území bývalých továrních prostor, které se během růstu města často ocitly v jejich širším centru, se jedná i o historické objekty s památkovou ochranou (i bez), pro které se obtížně hledá nové využití. V hledáčku kulturního plánování mohou být i celé čtvrti nebo i centra měst, která se stala v jistém slova smyslu periferií (například kvůli masovému turismu nebo odlivu kapitálu obecně). Díky proměně image skrze kreativní sektor se pak začínají nabízet další aktivity – občanské i podnikatelské.

V ČR je díky historickému vývoji systematické vyžití kulturou taženého rozvoje v plánování měst stále novinkou. Je proto dobré pokusit využít to nejlepší ze současné praxe, nasednout na aktuální trendy a poučit se z již pojmenovaných chyb v zahraničí. Zejména po ekonomické krizi je aktuální odklon od obrovských investic do nové kulturní infrastruktury v daných územích. Přednost dostává postupná revitalizace stávajících budov skrze promyšlené síťování a spolupráci diverzifikované struktury aktérů a to jak z hlediska velikosti organizací, nabídky programu, služeb či produktů, tak na škále od nekomerčních aktivit po podnikání.

Stejně tak je v ČR novinkou – jinde 20 a více let standartní praxe – vnímat kulturní a kreativní odvětví jako důležitého tahouna ekonomického rozvoje zejména větších měst, kde se aktéři KKO koncentrují, a hledat různé nástroje jejich podpory ve vztahu k rozvoji pracovního trhu. Nástroje varíují na škále od veřejných dotací a grantů po podporu, která je prakticky identická s nástroji podpory podnikání. Patří mezi ně mimo jiné i využití nevyužívaných budov skrze tzv. dočasné využití („meanwhileuse“), které nevyžaduje vysoké náklady na zprovoznění objektu. Tento způsob využití je často plánován na dobu než budou např. shromážděny prostředky na kompletní rekonstrukci.

S kulturním plánováním jsou spojeny i následující pojmy, jejichž hranice nejsou zcela ostré a obsah se často překrývá:

Muzejní, kulturní a kreativní čtvrti

Pod těmito pojmy rozumíme území měst s koncentrovanou nabídkou kulturních služeb. Tyto čtvrti mohou být součástí „normálního města“, kde se bydlí a pracuje, nebo jsou místy, kde převládá kulturní nabídka, za kterou jezdí lidé z celého města a je i magnetem pro turisty. Typicky jedná-li se například o postupně revitalizované tovární areály (Tabak Fabrik Linz⁴) nebo historické komplexy (Museums Quartier Wien⁵).

V ČR za cíleně budovaný komplex kulturní čtvrti s cílem přinést novou „značku“ městu můžeme považovat pouze proměnu průmyslového areálu Dolních Vítkovic v Ostravě. Jedním z nejslavnějších příkladů v Evropě je pak proměna krachující průmyslové zóny loděnic ve španělském městě Bilbao na kulturní čtvrť. Věvodí jí slavná ikonická stavba „pobočky“

⁴ Více viz <https://tabakfabrik-linz.at/en/> (cit. 9. 6. 2017).

⁵ Více viz <http://www.mqw.at/en/>. Jedná se o jeden z největších muzejních komplexů na světě s návštěvností kolem 3,6 mil. návštěvníků ročně viz <https://www.mqw.at/en/about/chronology/> (cit. 9. 6. 2017).

newyorského Guggenheim muzea⁶ od architekta Franka Gehryho, která vypadá jako bouřkový mrak zrcadlící se v hladině řeky. V městech s uchovanými historickými centry, jak je známe u nás, je jakousi přirozenou kulturní čtvrtí právě centrum. V centru se obvykle nachází všechny veřejné kulturní instituce muzejního a galerijního typu, které sídlí v historických budovách od středověku až po baroko.⁷ Dál zde nalezneme “malá národní divadla” a obecní domy z 18., 19. i 20. století. V některých městech i u nás najdeme koncentraci budov z 19. století postavených ke kulturním účelům, muzea, školy.⁸ Na půdoryse tehdejších investic do velkorysé infrastruktury vznikají dnešní evropské, zejména muzejní čtvrti, masivními investicemi do moderní muzejní a galerijní architektury, která navazuje na historické budovy (Museums Insel Berlin). Klasický koncept “jednodruhovému” muzejní čtvrti je založen na prezentaci sbírek kulturního dědictví a “vysokého umění”. Kulturní čtvrtě pak představuje různorodou kulturní nabídku a často je právě součástí rostlého města (např. Art and design district Helsinky).⁹ Respektive kulturní čtvrtě je v tomto případě označením něčeho, co organicky roste a v určité momentu nastane rozhodnutí cíleného rozvoje ze strany veřejné správy ve spolupráci s aktéry. Důvody jsou často následující. Spolupráce znamená lepší možnosti marketingu a přitažení návštěvníků, cíleným způsobem doplňovat nabídku, která chybí, revitalizovat veřejný prostor s vědomím potřeb obyvatel i návštěvníků kulturní čtvrti, ospravedlňuje atraktivní extravagance, budí diskusi o specifickém režimu a pravidlech např. užívání ve večerních hodinách,¹⁰ neb součástí kulturní čtvrti jsou i originální kavárny a restaurace s kulturním programem (i bez něj) a další služby v parteru.

Kulturní a kreativní klastry

Kulturní a kreativní klastry mohou (ale nemusí) být součástí kulturních čtvrtí. Zjednodušeně řečeno pod termínem klaster rozumíme spojení institucí, podnikatelů, jednotlivců z kulturního a kreativního sektoru, které nahlíží spolupráci jako výhodnější pro svoje podnikání než čistou konkurenci. Členové klasteru často sdílí náklady buď na nájmy, techniku, kvalifikované lidské zdroje nebo marketing.¹¹ Přítomnost klasteru v území má vliv na poptávku po službách v městském parteru.

Kreativní centra

Určitě je nám známý pojem “kulturního centra”. Kulturní centrum je většinou prostorem zejména pro konání akcí se zázemím pro management budovy i tým hostujících umělců. Jedná se poválečný koncept, který dosahuje svého vrcholu s modernistickými sídlišti a jejich – v rámci zástavby napláňovaných – center občanské vybavenosti z 70. a 80. let.¹² Samozřejmě navazuje na v národním obrození vznikající spolkové a národní domy, později

⁶ Více viz <https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/> (cit. 9. 6. 2017).

⁷ Všimněme si, že typicky u galerií a muzeí u ČR nalezneme budovy stavěné na míru instituci.

⁸ V Praze se jedná například o Palachovo náměstí a budovy Vysoké školy umělecko-průmyslové, Karlovy univerzity, Umělecko-průmyslového muzea, dnešního koncertního a výstavního sálu Rudolfinum, bývalé budovy parlamentu. Tato čtvrtě vznikla v návaznosti na koncept vládní čtvrti. Chystaná revitalizace náměstí probíhá v komunikaci s aktéry.

⁹ Jakýmsi příkladem “skryté kulturní čtvrti” je např. centrum Prahy, kde se nachází (dle údajů Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy z ÚAP 2016) řádově 300 kulturních zařízení, což je zhruba polovina kulturních zařízení v Praze. V současnosti je nabídka ovšem stále velmi málo koordinovaná a kvalitní kulturní nabídka a viditelnost ve veřejném prostoru přebíjí nabídka pro masový turismus.

¹⁰ Zajímavou iniciativou v oblasti rušení nočního klidu je společný projekt provozovatelů kulturních a restauračních podniků v pražské Krymské ulici – kampaň Psst!, kdy všechny podniky a organizace skrze plakátovou i online kampaň vyzývají své návštěvníky k ohleduplnosti k residentům. Více viz <https://www.facebook.com/Krymska/> (cit. 9. 6. 2017).

¹¹ Zlínský kreativní klaster je první svého druhu v ČR, více viz <http://kreativnizlin.cz/> (cit. 9. 6. 2017).

¹² Dnes na tento koncept často pouze formálně navazují obří nákupní komplexy, kdy často jediným zázemím pro akce je obří kinosál, zázemí pro jiný typ aktivit již není komerčně atraktivní. O promyšlené vazbě na urbanismus nové výstavby nelze většinou vůbec hovořit.

sportovně kulturní sály sokoloven a orloven. Kulturní dům je tedy místem pro setkávání nebo organizovanou zábavu obyvatel (dle míry aktuální (ne)demokratičnosti společnosti), vznikající shora nebo zdola. Kreativní centrum oproti tomu vzniká často jako pohyb zdola a jako místo pro práci (ateliéry, studia, zkušebny) zejména profesionálů – aktérů kulturních a kreativních odvětví, kde se postupnou vyšší mírou koordinace, či přítomností aktéra z agenturního byznysu, začnou pořádat i akce pro veřejnost. Vstupné z akcí je pak často zdrojem financování revitalizace objektu, či marketingovým tahákem pro sponzory centra. V kreativní centra se často mění zanedbané objekty, které lákají aktéry KKO levným pronájmem. Od kreativních center – jako jednomu ze zdola vyrůstajících aktivit revitalizace browfields – je krok k současnému trendu označovanému jako **City Makers**¹³, který se intenzivně rozvíjí od poslední světové ekonomické krize a jehož součástí jsou často aktéři kulturních a kreativních odvětví v roli tzv. urbánního developmentu (tedy v malém měřítku v roli investorů). Jedná se o koncept, který se objevuje na trhu po krachu obrovských developerských společností a nákladných investičních projektů a vrací se k práci v malém měřítku (šetření zdrojů, zapojování komunity, konceptu “udělej si sám”). Tyto projekty, podobně jako projekty kreativních center, mají svůj marketing, a přitahují publikum, pro které vytváří nabídku. Někdy se projekty protínají se suburbánními kulturami, které zde nalézají svoje zázemí.¹⁴

Klastry i centra mohou také být osvěžujícím prvkem projektů vznikajících shora, kterými jsou muzejní čtvrti, kdy je koncept od prezentace kulturního dědictví rozšířen nejen o živé eventy, ale součástí konceptu jsou i pracovní či rezidenční prostory pro malé organizace z KKO.¹⁵

Kulturní plánování má i svou kritiku a rizika

Proměny bývalých průmyslových areálů nebo podfinancovaných částí měst, které mají svou atraktivitu pro umělce skrze levné nájemné pracovních prostor, mají i svou kritiku, která upozorňuje na rizika takového rozvoje. Provází je – ať pohybem zdola nebo shora – průvodní jev gentrifikace, kdy atraktivní dění ve čtvrti přitáhne majetnější vrstvy obyvatel, způsobí růst ceny nájmu i služeb a původní obyvatelé postupně musí odejít včetně umělců samotných. Pracovní příležitosti, které vzniknou v kulturní čtvrti, samozřejmě nejsou nabídkou pro původní dělnické profese, protože vznikají buď v kulturních institucích nebo v sektoru služeb. Některé negativní důsledky gentrifikace může preventivními opatřeními mírnit územní plánování. I z tohoto důvodu je dobré, když se veřejná správa aktivně podílí na vzniku a koordinaci takových projektů, hledá výhody pro všechny a snaží se svými prostředky (mezi které patří hlavně veřejný majetek či režim využívání) vytvářet podmínky pro zachování sociálního mixu obyvatel.

Například vnitřní náměstí, které vytváří uzavřený blok budov Museums Quartier ve Vídni, zároveň řeší neexistující veřejný prostor k setkávání v sousední čtvrti. Náměstí je možné využívat jako veřejné a sedět zde i s vlastním občerstvením. Návštěvníci prostranství jsou v nadpoloviční většině místní (i v turistické sezóně). Podnikatelé i instituce v Art and design district Helsinky budují skrze programovou nabídku velmi úzký vztah s residenty čtvrti, kterými také sami jsou.

¹³ Evropskou platformou, která tento pohyb sleduje, je například re: Kreators. Více viz <https://citiesintransition.eu/transition/recreators> (cit. 9. 6. 2017).

¹⁴ V Praze například projekt Vnitroblok, více viz <https://www.facebook.com/vnitroblok/> (cit. 9. 6. 2017).

¹⁵ Součástí Museums Quartier Wien je i 9 ateliérů a bytů pro zahraniční rezidenční umělce, a více než 50 pracovních prostor pro organizace KKO, které zastřešuje značka Q21. Více o ní na <http://www.q21.at/en/> (cit. 9. 6. 2017).

Kultura jako 4. pilíř udržitelného rozvoje měst

V kapitole, ve které budeme představovat základy z analýzy a plánování území, budeme zmiňovat i jejich vazbu na koncept tzv. udržitelného rozvoje, promítnutý do programového dokumentu Organizace spojených národů (OSN) s názvem Agenda 21.¹⁶ Koncept postavený na třech pilířích: sociálním, environmentálním a ekonomickém, je uznáván mezinárodně mimo jiné i promítnutím do národních legislativ, včetně ČR. Prakticky neznámá¹⁷ je u nás ovšem mezinárodní iniciativa, která od roku 2004 usiluje o mezinárodní uznání kultury jako samostatného 4. pilíře udržitelného rozvoje. Je nesena silnou globální platformou United Cities and Local Governments (UCLG) pod názvem Agenda Culture 21.¹⁸ Partnerem v Evropě je vedle místních samospráv i organizace Culture action Europe.¹⁹ Ambicí je explicitní průřet klíčové role kultury v lokálním rozvoji do cílů dokumentu OSN, který navazuje na Agendu 21, tzv. Agenda 2030 "Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030". Kulturu jako 4. pilíř udržitelného rozvoje již plně adoptovala například Kanada.²⁰

Pro naše potřeby zde zmiňme, že města sdružená v UCLG, integrují agendu kultury jako 4. pilíř udržitelného rozvoje do svých politik skrze praktická opatření od roku 2015 formulovaná v materiálu Culture 21 Actions.²¹ Dokument přináší konkrétní doporučení v devíti tematických celcích:

1. Kulturní práva (Cultural rights)
2. Dědictví, rozmanitost a kreativita (Heritage, diversity, and creativity)
3. Kultura a vzdělávání (Culture and education)
4. Kultura a prostředí (Culture and environment)
5. Kultura a ekonomika (Culture and economy)
6. Kultura, rovnost a sociální inkluze (Culture, equality, and social inclusion)
- 7. Kultura, územní plánování a veřejný prostor (Culture, urban planning, and public space)**
8. Kultura, informace a znalosti (Culture, information, and knowledge)
9. Správa kultury (Governance of culture).

¹⁶ Dokument byl schválen na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio De Janeiro v roce 1992. Za klíčový je považován program tzv. Místní agendy 21, který promítá cíle udržitelného rozvoje na úroveň měst a regionů. V ČR patří řada pokročilých realizátorů MA21 mezi členy Národní sítě zdravých měst ČR.

¹⁷ V našem kontextu ji ve svých publikacích a článcích cituje Sociologický ústav Akademie věd ČR. https://journals.muni.cz/anthropologia_integra/article/view/3416/4508 (cit. 15. 6. 2017).

¹⁸ Dostupné na http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/en/zz_culture4pillarsd_eng.pdf (cit. 9. 6. 2017).

¹⁹ Platforma přichází v roce 2017 publikací *Police and the people – Looking to the future of urban cultural policies*, která přináší úvahy o budoucnosti kulturní politiky a kulturního plánování ve městech. Dostupné na http://cultureactioneurope.org/files/2017/05/CAE_Polis-and-the-people.pdf (cit. 9. 6. 2017).

²⁰ Viz https://journals.muni.cz/anthropologia_integra/article/view/3416/4508 (cit. 15. 6. 2017). Na úrovni ministerstev jednotlivých států v Kanadě existují doporučené postupy a metodiky pro města v kulturním plánování, více viz http://www.mtc.gov.on.ca/en/culture/cul_planning.shtml (cit. 15. 7. 2017).

²¹ Dostupné na http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/multi/c21_2015web_en.pdf (cit. 9. 6. 2017). *The Agenda 21 for Culture, adopted in 2004, was the first international document to systematically address the importance of the relationship between culture, citizenship, and sustainability. Over the past ten years, many local governments (cities, metropolises, regions, provinces, departments, and counties), civil society organizations, national ministries and agencies, and international organizations, have aligned their policies and programs to the Agenda 21 for Culture.*

Tab 1: Doporučení metodiky Culture 21 Actions v kapitole Kultura, územní plánování a veřejný prostor

Doporučené standardy	Doporučené aktivity
a) Místní územní plánování a urbanismus vědomě chápou důležitost kulturních témat, podmínek pro kulturu a kulturních zdrojů (cultural resources). Existuje postup "hodnocení dopadů kultury" (cultural impact assessments) vytvořený pro každodenní využívání v plánování města a školící program na podporu jeho využívání. b) Místní správa mapuje a eviduje data o přírodním a kulturním dědictví města a regionu, jak hmotném, tak nehmotném. Následně zavádí mechanismy pro jeho zachování a ochranu podle mezinárodních standardů. c) Samospráva zavádí opatření na podporu role kultury při obnově historických center a v rozvojových plánech lokálního a regionálního měřítka.	a) Nová infrastruktura pro kulturu je plánována jako součást širšího kulturního ekosystému a je brán v potaz potenciální dopad realizace na celý systém kultury. b) Samospráva ve svých plánech vědomě pracují s krajinou a propojují kulturní a přírodní aspekty rozvoje. Samospráva chápe veřejná prostranství jako náměstí, ulice a další prostory jako klíčové zdroje pro kulturní aktivity, interakci a účast na kulturním dění (cultural interaction and participation) a zapojení se. c) Je k dispozici pestrá paleta veřejných prostranství, které jsou díky svému charakteru jednoznačně chápány jako veřejný statek. d) Existují programy na podporu a řízení rozvoje a ochrany umění ve veřejném prostoru. e) Existují architektonická doporučení pro obnovu stávajících budov, plánování nových budov a použití tradičních stavebních postupů. f) Plány mobility berou pracují s dostupností kulturního života obyvatelům, věnují zvláštní péči obyvatelům okrajových částí měst, rodinám s dětmi a lidem majícím překážky v přístupu ke kultuře (accessing culture). g) Místní správa rozvíjí politiky a programy, které podporují aktivní účast lidí v územním plánování a regionálním rozvoji, urbanismu, architektuře a umění ve veřejném prostoru.

Reflexe přehledu navrhovaných opatření je z našeho pohledu velmi zajímavá. Na jednu stranu nám ukazuje, co z toho, co je pro nás samozřejmostí (např. standardy památkové péče, včetně ochrany v kontextu územního plánování), je vlastně stále předmětem diskuse v globálním kontextu. Na druhou stranu nám ukazuje témata, kterými se na úrovni praktického plánování města nezabýváme, a evokuje otázky, které si neklademe (např. odstavce a) a b) standardů). Důvody jsou jistě různé. Částečně souvisí s naším "evropským přesvědčením", že jsme rozvinutější než ostatní svět, částečně stále řešíme postkomunistickou minulost, mladou demokracii a zapojení obyvatel do rozhodování. Příčinou může též být minulostí poznamenaný odpor k plánování zejména v oblastech, které se mohou potenciálně dotýkat omezení osobní svobody, tedy i v kultuře (plánovat "technickou infrastrukturu" nám takové potíže nedělá). Druhou stranou mince tohoto slepého místa je to, že si málo všímáme změn struktury společnosti a žijeme v pocitu, že "kultura" je u nás stále dostupná pro všechny. Neuvědomujeme si, že bez vytýčení společenských cílů tomu tak do budoucna nemusí být. Jinými slovy v kontextu kultury hovoříme o kulturní politice a myslíme tím spíše podporu umění a kulturních aktérů. Pokud dobře čteme mezinárodní koncepční dokumenty týkající se měst a kulturního plánování, vnímáme, že ve středu zájmu jsou obyvatelé a dostupnost kultury pro ně. Pro kulturní koncepce měst v ČR je tento pohled v intenzitě a naléhavosti, v jaké ho prezentují zahraniční dokumenty, v podstatě novinkou. Téma dostupnosti kultury jistě vypadá jinak z pohledu Středoevropana a jinak z pohledu obyvatele Ria De Janeiro. V tomto srovnání to může

vypadat, že je v našem kontextu vše zajištěno. Vybavme si ale oblasti na okrajích měst, kde jsou nákupní centra jedinými “veřejnými” místy setkávání. Panuje nízká schopnost veřejné správy dohodnout se se soukromými investory na investicích do veřejné infrastruktury a sdílených modelech její správy. Zároveň téměř neexistuje systematická podpora současného vizuálního umění ve veřejném prostoru.²²

DOSTUPNÁ DATA PRO MAPOVÁNÍ KULTURY V ČR PRO ÚROVEŇ MĚST A ORP

V současné době dostupná data o kultuře z různých zdrojů mají různou strukturu, nejsou provázaná a často nejsou lokalizovaná ke konkrétnímu místu v území. Některé údaje chybí úplně. Ledač lze pro kulturní a územní plánování využít, ale je nezbytné data doplnit, přeuspořádat a lokalizovat.

Aby byl návrh metodiky dobře pochopen – tedy to, co mapovat a analyzovat v oblasti kultury ve vztahu k území, popišme si stručně zázemí pro statistické sledování oblasti kultura, respektive kulturních a kreativních odvětví v ČR.

Statistikou kultury se primárně zabývá organizace zřizovaná Ministerstvem kultury (MKČR) Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) v rámci Programu statistických zjišťování každoročně vyhlašovaným ČSÚ. Zpravodajskou povinnost poskytnout individuální data mají poskytovatelé kulturních služeb – právnické osoby, organizační složky státu a fyzické osoby (dle zákona [zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě](#)).²³

NIPOS provádí komplexní šetření, které se týká kapacity zázemí poskytovatelů, publika a návštěvnosti, programové nabídky, zaměstnaných profesích a dále ekonomických ukazatelů. NIPOS dále tvoří veřejně dostupný registr zpravodajských jednotek (dále také ZJ), který obsahuje následující údaje: název ZJ, IČO, ulice, obec, PSČ, kód kraje, kód okresu, www.

Tab 2: Šetření KULT a registry kulturních subjektů

Poskytovatelé kultury jsou šetřeni v následujících oblastech ²⁴ :	Registr kulturních subjektů (ZJ) vzniká v následující struktuře:
• Kult (MK) 01-01 Divadla • Kult (MK) 05-01 Periodický tisk • Kult (MK) 12-01 Knihovny • Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie • Kult (MK) 15-01 Neperiodické publikace • Kult (MK) 17-01 Památkové objekty • Kult (MK) 18-01 Vydavatelé • Kult (MK) 19-01 Výstavní činnost v oblasti prof. výtvarného umění a architektury • Kult (MK) 22-01 Kulturně vzdělávací a zájmová činnost • Kult (MK) 23-01 Festivaly divadelní, filmové, hudební a taneční • Kult (MK) 24-01 Veřejná správa a státní památková péče • Kult (MK) 25-01 Hudební tělesa	• Divadla • Knihovny • Muzea a galerie • Památkové objekty • Výstavní síně • Festivaly • Kulturní domy, střediska • Krajské úřady • Magistráty • Hudební tělesa

²² Jedná se o tzv. 1 % zákon.

²³ Základní údaje o zpravodajských jednotkách jsou za jádrová odvětví umění k dispozici ve formátu *.xls zdarma na <http://www.nipos-mk.cz/?cat=99> (cit. 4. 6. 2017).

²⁴ Formuláře podrobné struktury šetření za jednotlivé typy poskytovatelů je možné nalézt na <http://www.nipos-mk.cz/?cat=27> (cit. 4. 6. 2017).

V roce 2009 Česká republika přistoupila k tvorbě tzv. **Satelitního účtu kultury**, který dává do společných souvislostí tradiční oblast kultury a umění s širším konceptem kulturních a kreativních odvětví. Rozšiřuje pojetí oblasti zařazením rozsáhlejšího spektra subjektů, než tradičně sleduje statistické šetření kultury. Zavádí komplexní sledování parametrů na straně konzumace i produkce kultury a popisuje význam kultury pro ekonomiku a zaměstnanost v ČR. Výstupy Satelitního účtu kultury slouží jako podklad pro národní kulturní politiku i politiky podpory podnikání. Ekonomický pohled má posílit význam podpory kultury nejen jako odvětví s nároky na veřejné rozpočty, ale jako oblasti s vysokým podílem zaměstnanosti i podílu na HDP.²⁵

Díky tomuto novému pohledu a národnímu mapování KKO²⁶ na státní úrovni se i města ČR začala zabývat podrobnějším zkoumáním kulturního a kreativního sektoru na svém území. Města se začala zajímat nejen o kulturní stánky, ale i o koncentraci subjektů KKO v území, která mohou mít dopad na strukturu a konzumaci služeb, kvalitu života a prosperitu města, respektive jeho obyvatel.

Jedním z produktů národního mapování je pak metodika mapování pro podrobnější měřítko měst. Metodika mimo jiné nabízí, jak překlenout (vyčistit a doplnit) nedokonalosti v datech, které konstatuje v metodice Satelitního účtu kultury ČSÚ, které na městské úrovni mohou způsobit významné zkreslení.²⁷

Satelitní účet kultury je sestavován z mnoha zdrojů²⁸ a mimo jiné nastavuje základní pohled na subjekty **dle odvětví KKO** a dále **dle poskytovatelů kultury**. Subjekty jsou do odvětví KKO rozřazeny dle tzv. NACE kódů,²⁹ které označují druh ekonomické činnosti subjektů. Kód NACE si subjekty samy přiřazují při registraci.

Aktuálně ČSÚ v souladu s mezinárodními dokumenty (EUROSTAT, UNESCO, OECD) rozlišuje v metodice Satelitního účtu kultury následující **odvětví KKO** označené „O 11 – O 19“ (s uvedením CZ-NACE)³⁰ a v souladu se statistickými šetřeními v kultuře rozlišuje následující **poskytovatele** (viz Tab 3:).

²⁵ Metodika sama ovšem upozorňuje, že „Ekonomický rozměr kultury lze kvantifikovat mnohem snadněji než její rozměr společenský. Některé aspekty společenského rozměru kultury jsou vázané na její symbolickou hodnotu tím, že propůjčuje společenstvím vědomí identity. Samozřejmě, tyto fenomény jsou – pokud vůbec – velmi těžko uchopitelné a měřitelné.“ Dostupné online na <http://www.nipos-mk.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

²⁶ Viz Metodika mapování kulturních a kreativních průmyslů na lokální a regionální úrovni dostupná na <http://www.idu.cz/cs/metodika-mapovani-kulturnich-a-kreativnich-prumysl-2> (cit. 4. 6. 2017).

²⁷ Jedná se zejména o podchycení subjektů jako takových. V některých oblastech nejsou podchyceny vůbec, protože mají slabé institucionální zázemí a velká část aktérů je osobami samostatně výdělečně činnými nebo pracuje přes autorské smlouvy.

²⁸ K sestavení účtu kultury se využívají různorodá data z administrativních zdrojů i ze statistických zjišťování. Do první skupiny patří v první řadě údaje z veřejných rozpočtů (státní rozpočet a místní rozpočty). Také sem patří dostupné údaje na internetu obsahující data o některých poskytovatelích kulturních služeb. Druhou skupinu tvoří zejména data získaná šetřením v domácnostech (cestou tzv. rodinných účtů) a dále statistickým zjišťováním přímo u kulturních institucí (pod označením KULT). Šetření v domácnostech provádí ČSÚ, který šetří také držitele licencí rozhlasového a televizního vysílání. Data od naprosté většiny dalších kulturních institucí (poskytovatelů) sbírá pomocí výše zmíněného šetření KULT (MK) NIPOS. Některá data (zejména 9 o zpravodajských agenturách, činnosti architektů, fotografické činnosti a činnosti reklamních agentur, maloobchodu atd.) jsou získávána v rámci šetření tzv. podnikové statistiky ČSÚ (SBS). Ze statistického zjišťování tohoto úřadu (NI 1-01) jsou získávána také data o neziskových institucích (včetně organizací ochrany autorských práv). Dostupné na <http://www.nipos-mk.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

²⁹ NACE je standardní klasifikací ekonomických činností Evropské unie. NACE tedy dělí ekonomické činnosti tak, že každé statistické jednotce, která vykonává nějakou ekonomickou činnost, lze přiřadit kód, tzv. NACE kód. CZ-NACE je národní verze této klasifikace. Více viz https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=NR&SORT=CP&ROK=0&NR=CZNACE_S1 (cit. 4. 6. 2017).

³⁰ Výsledky Satelitního účtu kultury 2015 dostupné na <http://www.nipos-mk.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

Tab 3: Dělení dle odvětví a poskytovatelů v KKO

Dělení dle odvětví KKO	Dělení dle poskytovatelů kultury
• kulturní dědictví - O.11 (91.01, 02, 03, 47.78, 79) • interpretační (scénické) umění - O.12 (90.01, 02, 04) • výtvarné (vizuální) umění a řemesla - O.13 (74.10, 20, 90.03, část sekce C) • periodický a neperiodický tisk - O.14 (58.11,13, 63.91, 74.30, 47.61, 62) • audiovizuální a interaktivní média - O.15 (58.21, 59.11, 12, 13, 14, 20, 60.10, 20, 47.63, 77.22) • architektura - O.16 (71.11) • reklama - O.17 (73.11) • umělecké vzdělávání - O.18 (85.52) • správa kultury vč. její podpory - O.19 (84.11 - část, 12 - část, 94.99.2)	• historická památka - (O.11) • muzeum a galerie - (O.11) • archiv - (O.11) • knihovna - (O. 11) • divadlo - (O.12) • koncertní sál - (O.12) • kulturní domy - (O.12) • výstavní sál - (O.13) • nakladatelství/vydavatelství - (O.14) • výrobci a distributoři audiovizuálních děl - (O.15) • rozhlas - (O.15) • televize - (O.15) • školy uměleckého vzdělávání - (O.18) • organizace ochrany aut. práv - (O.19) • ostatní poskytovatelé - (O.11 - O.19)

Na první pohled je patrné, že pro zobrazení činnosti v území by na úrovni měst bylo třeba podrobnější dělení, abychom například odlišili divadlo od hudby a tance nebo výtvarné umění od řemesel a designu. Různé typy činností potřebují ve městě různé podmínky.

Činnosti můžeme pro naše účely sledovat ve větší podrobnosti skrze jejich pojmenování na úrovni dvojmištné klasifikace NACE vymezené v metodice Satelitního účtu kultury³¹ nebo trojmištné klasifikace vymezené v certifikované metodice mapování KKO.³²

K našemu účelu nám lépe než dělení dle odvětví poslouží dělení dle **poskytovatelů** kultury. Dle výše zmíněných kategorií si umíme představit, co “poskytovatel” v prostoru města nabízí, za jakým účelem obyvatelé města jezdí za zábavou nebo do práce a jaké podmínky pro “poskytovatele”/“konzumenty” je ve městě třeba vytvářet.

Využitelnost dat z národních statistik pro úroveň měst

Na tomto místě udělejme stručné shrnutí, co můžeme využít a čím nám naopak národní statistiky a analýzy neposlouží.

Dostupnost a integrovatelnost dat v kultuře pro úroveň měst v národních statistikách

- Registry kulturních subjektů zpravodajských jednotek, zdarma ke stažení, k dispozici jsou údaje o názvu, adrese, kontaktních údajích a IČO subjektu (struktura adresného řádku neodpovídá struktuře adresného bodu, tudíž tabulky je třeba upravovat)
- Data za zpravodajské jednotky podléhají ochraně individuálních údajů dle zákona o č. 89/95, ve znění pozdějších předpisů, potenciální zpracování profilu města na základě komplexních údajů od zpravodajských jednotek stran NIPOS se zobrazením individuálních dat vyžaduje vyjednání souhlasu všech jednotek, které dosud souhlas neposkytly.³³ Dat je v menších městech málo, agregace dat je tím pádem obtížná a není zdarma.

³¹ Systém účtu kultury metodika 2012 dostupné na http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/SYSTEM_UCTU_KULTURY_metodika_2012.pdf (cit. 4. 6. 2017).

³² Viz Metodika mapování kulturních a kreativních průmyslů na lokální a regionální úrovni dostupná na <http://www.idu.cz/cs/metodika-mapovani-kulturnich-a-kreativnich-prumysl-2> (cit. 4. 6. 2017).

³³ V tomto smyslu bude obtížně řešitelné u menších měst, kde je málo subjektů, a i po agregaci jsou individuální data rozpoznatelná.

- Administrativní registr ekonomických subjektů s vyhledáváním po jednotlivých položkách je veřejně dostupný a zdarma, pro práci s daty je třeba zakoupit licenci

Jak můžeme využít národní statistiky pro úroveň měst

- Využijeme registry kulturních subjektů poskytovatelů kultury databáze NIPOS jako základ vlastní databáze fyzické infrastruktury v kultuře s programem pro veřejnost (bude třeba odfiltrovat subjekty bez vlastního prostoru)
- Využijeme strukturu pojmenování poskytovatelů kultury v souladu se Satelitním účtem kultury
- Využijeme klasifikaci odvětví a zařazení poskytovatelů dle CZ-NACE v souladu se Satelitním účtem kultury
- Pro orientační průmět koncentrace aktérů v území můžeme použít databázi Administrativního registru ekonomických subjektů

V čem jsou pro nás národní statistiky (a analýzy) nedostačující a pro úroveň měst nepomohou:

- Registry na úrovni státu se orientují na subjekty, které dle zákona mají zpravodajskou povinnost. Neposkytnutí součinnosti je sice pod pokutou, ale tato není využívána. Za efektivnější úřady považují spíše jednání než sankce. Zdaleka ne všechny subjekty se tak k poskytování dat staví zodpovědně. Ani Registr kulturních subjektů, ani Registr ekonomických subjektů tak nepostihuje zdaleka všechny subjekty KKO a kulturní infrastrukturu ve městě, data je třeba vždy doplnit a čistit. Registry většinou obtížně postihují méně formální platformy a subjekty, jejichž činnost je ovšem pro život ve městě důležitá.
- Tzv. Modré sešity statistiky kultury jsou členěny do čtyř svazků: **Kulturní dědictví** (muzea, galerie a památkové objekty), **Umění** (divadla, hudební soubory, výstavní činnost a festivaly), **Knihovny a vydavatelská činnost** a **Edukace a veřejná osvěta**. Sešity jsou tvořeny průřezovými kvantitativními ukazateli za všechny subjekty pro úroveň ČR (např. počet galerií, počet uspořádaných výstav) a ve vybraných ukazatelích také za kraje ČR. Řádivostně nižší územní celky analýzy nepodchycují. Analýzy také zobrazují žebříčky poskytovatelů (např. pořadí galerií podle počtu výstav nebo počtu jejich návštěvníků). Pokud bychom chtěli najít, jak si stojí např. galerie z našeho města, je třeba vyhledávat dle názvu subjektu v souboru ve formátu PDF.
- Potíže nám také bude činit, pokud budeme chtít prostory, které obsahují registry kulturních subjektů, tak ty, které jsme identifikovali sami, zařadit do odvětví KKO. Jedinou možností je potom vyhledání subjektů dle IČO v Registru ekonomických subjektů a dle toho přiřadit k odvětví KKO.³⁴

Z výše popsaného je patrné, že data sledovaná na národní úrovni, mohou posloužit pro úroveň měst jako určitý základ, nicméně velký kus práce musíme udělat sami. O tom, jak konkrétně využijeme výše zmiňované zdroje dat, co doplníme a jak, abychom dobře mohli provazovat data v kultuře s územním průmětem, bude řeč dále v metodice.

Po rámcové představě, kterou jsme si učinili o datech, analýze a plánování v kultuře, si doplníme znalost o datech, analýze a plánování území, abychom byli schopni věc uvažovat z obou stran.

³⁴ Subjekty se k CZ-NACE přihlašují samy a dále jsou klastrovány do nadřazených kódů odvětví.

ANALÝZA A PLÁNOVÁNÍ ÚZEMÍ

Územně plánovací dokumentace jsou závazné a mohou nastavením pravidel pro povolování staveb a změn v území kulturu podpořit a nebo naopak podvázat. Systémově nejvhodnější dokument k zanesení potřeb kultury do územního plánování jsou územně analytické podklady, ze kterých všechny ostatní nástroje územního plánování přebírají data i hodnoty k ochraně a úkoly k řešení.

Ochrana vs. rozvoj

Územní plánování vždy hledá vztah mezi ochranou hodnot v území a jeho rozvojem. Zaměření výhradně na ochranu může brzdit rozvoj měst a bránit přizpůsobování se změnám, které přináší změny životního stylu a inovace. Zaměření výhradně na rozvoj, který nehledí na minulost ani současnost, může znamenat bolestné ztráty toho, co jsme měli všichni rádi a co pro nás utvářelo právě “naše město”, ve kterém jsme chtěli žít, “naše místo”, kde jsme byli doma. V oblasti kultury to nejsou jen památky a paměť místa, ale také podmínky pro kulturní a společenské dění – například to, že je někde veřejné prostranství pro akce, že je přístupné, že dopravně obslužené. Rozvoj nového developmentu bez ohledu na společenské potřeby komunity může již na začátku vytvořit skrytý dluh veřejného rozpočtu, neb se obyvatelé na své zastupitele dříve, či později obrátí, aby tyto jejich potřeby řešili. Proto je vhodné při hledání průniku mezi územním a kulturním plánováním věnovat pozornost jak současným kvalitám/hodnotám území, tak plánům a potřebám do budoucna.

Nástroje územního plánování a kultura

Z nástrojů územního plánování jsou nejvíce viditelné územně plánovací dokumentace, které stanovují pravidla, co, kde a za jakých podmínek je možno povolit a postavit. Pro území kraje jsou to zásady územního rozvoje, pro území obce územní plán, pro menší území podrobnější regulační plán. Nastavení pravidel v územně plánovacích dokumentacích přitom slouží dvojímu účelu – ochraně stávajících hodnot v území, ale také definování budoucích kvalit a stanovení pravidel, která povedou k jejich vytvoření ať už přímo a nebo jen tím, že budou chráněny podmínky pro jejich vznik.

Jak územně plánovací dokumentace ovlivňují kulturu si ukážeme na dokumentaci nejčastěji využívané³⁵ k rozhodování v území – územním plánu. Územní plán stanovuje základní pravidla pro využití území – jaké funkce/aktivity a jaké objemy staveb lze do území umístit. Zajišťuje také podmínky pro realizaci veřejně prospěšných staveb a opatření – dopravní a technickou infrastrukturu, občanské vybavení (stavby, zařízení a pozemky sloužící například pro vzdělávání a výchovu, sociální služby a péči o rodiny, zdravotní služby, **kulturu**, veřejnou správu, ochranu obyvatelstva³⁶) a veřejná prostranství formou předkupního práva a v některých případech i možnosti vyvlastnění.

Územní plán může vytvořit nebo pomoci zachovat podmínky pro kulturu například takto:

- **Garantovat dostupnost a přístupnost kultury na veřejných prostranstvích** – územní plán může stabilizovat veřejné prostranství. Dle zákona o obcích je veřejné prostranství definováno ne dle vlastnictví, ale dle účelu.³⁷ Je tak možno stabilizovat veřejnou přístupnost zařazením přístupové cesty nebo prostranství, kde se kulturní

³⁵ U regulačního plánu platí níže uvedené obdobně, zásady územního rozvoje coby velmi obecná dokumentace takový vliv nemají.

³⁶ Dle § 2 zákona č. 183/2006 Sb. Dostupné na <https://business.center.cz/business/pravo/zakony/stavebni/> (cit. 4. 6. 2017).

³⁷ Dle § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). Dostupné na <https://zakony.kurzy.cz/128-2000-zakon-o-obcich/cast-1/> (cit. 4. 6. 2017).

akce konají, mezi plochy veřejných prostranství, i když je v soukromém vlastnictví.

- **Pomoci zajistit pozemek pro kulturní stavbu, veřejné prostranství a související infrastrukturu** – pokud jsou kulturní stavba nebo veřejné prostranství nebo potřebné inženýrské sítě na obsluhu akcí ve veřejných prostranstvích uvedeny v územním plánu jako veřejně prospěšné stavby, lze na takto označené pozemky uplatnit předkupní právo nebo u nezbytné technické a dopravní infrastruktury dokonce vyvlastnění.
- **Pomoci zajistit finance na realizaci kulturní stavby, veřejné prostranství a související infrastrukturu** – územní plán může vymezit plochy, kde je rozhodování v území podmíněné uzavřením plánovací smlouvy, která stanoví, jak se bude stavebník (investor/developer) nové výstavby podílet na realizaci veřejné infrastruktury.
- **Předcházení negativním efektům gentrifikace** – pokud se území stane velmi atraktivním, může se stát, že jedna ekonomicky nejrentabilnější funkce (například luxusní bydlení či administrativa) vytlačí vše ostatní včetně kultury, která atraktivitu nastartovala. Pokud v územním plánu je požadavek na polyfunkční uspořádání území s omezeným podílem převažujících funkcí, ekonomický tlak nemůže vše méně rentabilní vytlačit a kultura či kreativní odvětví mají větší šanci se udržet.

Možná ještě více může územní plán – i mimoděk – podmínky pro kulturu zhoršit nebo úplně znemožnit. Může se to stát například následujícími způsoby:

- **Funkční nebo prostorová regulace zastaví rozvoj instituce/kulturního prostoru** – pravidla územního plánu mohou být (obvykle omylem) nastavena takovým způsobem, že neumožní další rozvoj kulturní instituce – může být limitována funkce nebo objem, a tak bude zabráněno přístavbě nebo přestavbě rozšiřující aktivity. Příklady, které hrozby se již objevily a podařilo se je odhalit včas a změnit: Pravidla pro plochy s rozdílným funkčním využitím opomněla, že samostatné dílny divadla jsou vlastně řemeslná výroba a že divadlo je potřebuje; dopravní řešení novou křižovatkou rušilo předprostor malé víceúčelové scény; koeficient zastavěné plochy neumožňoval jakoukoli přístavbu, když v dané situaci byla přestavba s doplněním nové technologie a bezbariérového přístupu nezbytnou pro další fungování apod.
- **Umožní se zrušení klíčového veřejného prostranství nebo podmínek pro kulturu na něm** (velikost, akustika, možnosti přístupu nebo příjezdu) – možností, jak narušit fungování kulturních akcí ve veřejných prostranstvích územním plánem, je více – od úplného zrušení prostranství tím, že je přiřazeno k zastavitelné ploše (a následně zastavěno), přes zhoršení podmínek zrušením přístupové cesty nebo možnosti zásobování nákladními vozidly na základě změny dopravní koncepce, či zavedení rušné dopravy do blízkosti. Obecně mají problematické situace tohoto typu společné, že ti, kdo plánují, si neuvědomí, že na daném veřejném prostranství probíhají hodnotné aktivity, a jaké podmínky ke svému zdárnému průběhu potřebují – že to není jen vlastní prostor, ale například také technické zázemí, přístup, možnost přivést podium a podobně.

Podmínky pro kulturu lze samozřejmě řešit s každou změnou územního plánu ad-hoc, ale daleko účelnější je uchopit je systémově v územně analytických podkladech, ze kterých ostatní nástroje územního plánování přebírají data a úkoly. Územně analytické podklady jsou zpracovávány pro správní území obcí s rozšířenou působností a pro území kraje. Jsou klíčovým (a ze zákona neopominutelným) zdrojem dat i analytických závěrů a úkolů pro

tvorbu územně plánovacích dokumentací. Řešení navržená v územně plánovacích dokumentacích se také povinně zdůvodňují vůči závěrům ÚAP.

Územně analytické podklady – jak vznikají a vypadají?

ÚAP se pořizují jednak na úrovni obce s rozšířenou působností (ORP) coby ÚAP obcí a na úrovni krajů coby ÚAP kraje. Krajské ÚAP přitom jednak přebírají data i závěry z ÚAP obcí a dále doplňují nová data (zejména aglomerované statistiky) a závěry.

Fáze/části ÚAP

1/ Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území jsou první část a zpracovávají se jako první krok. Jedná se o shromáždění dat, na základě kterých je možné území hodnotit. Základem jsou jednotlivé sledované jevy ÚAP – data o území, která se sledují jednak pro využití přímo při navrhování, ale také jako analýzy, sledování trendů jako podklad pro vyhodnocení stavu území a stanovení problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích. Legislativa definuje jevy, které jsou ve všech ÚAP sledovány povinně, a dává dále pořizovateli možnost doplnit další dostupná data a informace vhodná jako podklad pro rozbor území. Kromě neutrálních dat (hodnotově nezabarvených – jako například trasování a parametry technické a dopravní infrastruktury) jsou sledovány i hodnotově orientované jevy, souhrnně pojmenovatelné jako hodnoty území (hodnotné stavby, urbanistické celky, místa významných událostí, místa krajinného rázu apod.). Legislativa nedefinuje nijak datovou strukturu pro správu jevů ÚAP a proto mají jednotlivé kraje i pro povinné jevy různé datové modely = datové struktury (celkem je využíváno 5 datových modelů – některé kraje používají stejný model). Diverzita v doplňovaných jevech je ještě větší. V důsledku je potom obtížné aglomerovat data pro celou ČR a tak provádět benchmarking mezi kraji.

2/ Rozbor udržitelného rozvoje území navazuje na podklady a hodnotí, jak si stojí území v jednotlivých pilířích udržitelného rozvoje. Sestává ze SWOT analýz (legislativa stanovuje 10 témat, ve kterých je zejména třeba SWOT analýzu provést) a určení problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích a využívá se při tvorbě zadání územně plánovacích dokumentací.

Podoba/forma ÚAP

ÚAP nejsou formálně rozděleny dle fází zpracování, ale na grafickou a textovou část. Textová část je pak členěna na 2 části dle postupu zpracování. Výkresy povinně obsažené v ÚAP jsou Výkres limitů využití území (obsahuje limity využití území vyplývající z různých právních předpisů), Výkres hodnot (obsahuje hodnoty území s územním průmětem, které je vhodné chránit/rozvíjet), Výkres záměrů na provedení změn území (záměrů veřejného i soukromého sektoru známých v době pořizování) a Výkres problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích. Je zřejmé, že pro kulturní plánování jsou podstatné výkresy hodnot a problémů k řešení.

Využití ÚAP

Jak již bylo uvedeno výše, SWOT a problémy k řešení v územně plánovacích dokumentacích se využívají při tvorbě zadání územně plánovacích dokumentací (zásad územního rozvoje na úrovni kraje, územního plánu na úrovni obce a regulačního plánu na úrovni části obce) a zároveň vůči nim musí projektanti územně plánovacích dokumentací zdůvodňovat navrhovaná řešení.

ÚAP v celém rozsahu také slouží jako data pro územně plánovací práci a také jako informace o charakteristikách území, které může jako podklad pro rozhodování v území využívat stavební úřad.

Pro kulturní plánování je možné využít ÚAP pro pojmenování hodnot a tím napomoci jejich ochraně, pojmenováním problémů k řešení a tím podpořit jejich řešení a kvalitním obsahem podkladů a SWOT, které pomohou dát důležité údaje z kultury do územních souvislostí.

NA JAKOU SITUACI A NEDOSTATKY METODIKA REAGUJE

Kultura je v ÚAP zastoupena obvykle pouze v podobě výčtu kulturních památek a hodnotných staveb. Chybí jak další data, tak – pochopitelně – interpretace a závěry v podobě úkolů k řešení. Tento stav je důsledkem řady přetrvávajících stereotypů a má následně dopad na absenci vědomého řešení kultury na úrovni územního plánování a potom při realizaci konkrétních investičních akcí a rozhodování v území.

Při práci na strategickém plánování ve městech v oblasti kultury autoři metodiky narazili na jedné straně na nedostatek datových podkladů v odpovídajícím detailu, které by byly pro kulturní plánování spjaté s územím využitelné, a zejména pak na často zcela chybějící interpretaci a analýzu na úrovni územně analytických podkladů,³⁸ které jsou klíčovým zdrojem dat i problémů k řešení pro tvorbu územně plánovacích dokumentací.

Mezi povinnými jevy sledovanými v ÚAP dle vyhlášky 500/2006 Sb.³⁹ se z oblasti kultury objevuje pouze problematika nemovitých památek (památkově chráněná území a jednotlivé památky) a architektonicky hodnotné stavby. Podmínky v území důležité pro fungování a dostupnost živé kultury si může pořizovatel doplnit z vlastní iniciativy a způsobem, který uzná za vhodné. Pokud tak učiní, podrobnost dat obvykle zaostává za oblastmi, kde jsou data povinně dlouhodobě sledována, jako jsou například ochrana přírody či technická infrastruktura. Zároveň pak není možno data agregovat za vyšší územní jednotky. V interpretaci a hodnocení ve formě SWOT analýzy dle vyhlášky je kultura skryta v tématu “sociodemografické podmínky” spolu s dalšími, zatímco životní prostředí má pět samostatných témat z deseti.⁴⁰ Požadavky legislativy na obsah a členění ÚAP tak kulturu – možná nezáměrně – upozadují.

Podrobnost dat i jejich interpretace a hodnocení (např. v podobě SWOT za jednotlivá témata ÚAP) je v důsledku v praxi nesrovnatelná s podrobností a detailem, v jaké je zaznamenána a analyzována tematika související s památkovou péčí⁴¹ nebo s životním prostředím.

³⁸ V tomto směru stojí za pozornost stávající ÚAP hl. m. Prahy, které od roku 2014 rozpracovávají kapitolu kultura podstatně podrobněji. Změna přístupu souvisí s aktualizací strategického plánu HMP, který obsahuje dva silné cíle spojené s kulturou jak na celoměstské, tak na místní úrovni, a započatým budováním agendy kulturního plánování a kulturní politiky na Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Dostupné na <http://uap.iprpraha.cz/textova-cast/3-000-zakladni-udaje> (cit. 4. 6. 2017).

³⁹ Viz Příloha č. 1 vyhlášky 500/2006 Sb. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=500&r=2006> (cit. 4. 6. 2017).

⁴⁰ Dle vyhlášky 500/2006 Sb. obsahují ÚAP “zjištění a vyhodnocení udržitelného rozvoje území s uvedením jeho silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb v tematickém členění zejména na horninové prostředí a geologii, vodní režim, hygienu životního prostředí, ochranu přírody a krajiny, zemědělský půdní fond a pozemky určené k plnění funkcí lesa, veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu, sociodemografické podmínky, bydlení, rekreaci, hospodářské podmínky; závěrem těchto tematických zjištění a vyhodnocení udržitelného rozvoje území je vyhodnocení vyváženosti vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území.” Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=500&r=2006> (cit. 4. 6. 2017).

⁴¹ Paměti města se proto metodika věnuje pouze okrajově ve smyslu sounáležitosti obyvatel s místem.

Tento deficit má následně dopady jednak v úrovni plánování, a potom při realizaci konkrétních investičních akcí.

Ve městech, která nemají rozvinuté strategické plánování, které není vyžadováno zákonem, a řídícím dokumentem je pouze legislativou ukotvený územní plán, kultura – jak ve smyslu infrastruktury, tak ve smyslu dění – nemá žádnou analytickou oporu a často není součástí uvažování o rozvoji města. Ve městech, která strategicky plánují, nicméně proces je převážně expertní a vychází z dostupných dat, se kultura dostává do dokumentů velmi plochým a banálním způsobem. A konečně města, která se do strategického plánování pustí s plnou silou a vůlí tvořit nikoliv dokument do šuplíku, ale skutečně sdílenou vizi komunity – dokonce se rozhodnou pořídit si specifické strategické dokumenty pro oblast kultury – zjistí, že je k dispozici velmi málo datových zdrojů. Vzhledem k menší ochotě financovat vznik „měkkých koncepčních dokumentů“, pak strategické plánování musí spoléhat zejména na participativní procesy, a na systematictější pohled (např. na dostupnost kultury v území) pak nezbývá (dech, čas, ani peníze). Respektive, pokud v diskusi s aktéry padne teze, že pro některá území je kulturní nabídka ve městě hůře dostupná, nezbývá čas, finance, ani know-how, které by závěry diskuse podložilo tvrdými daty. Často se pak stane, že takový podnět není experty z oblasti územního rozvoje vnímán jako relevantní nebo v územním plánování řešitelný.

Velmi závažné bývají dopady, které se projevují při konkrétních investicích do nové kulturní či multifunkční infrastruktury. Investiční projekty v řádech desítek či stovek milionů bývají paradoxně připraveny bez širších souvislostí rozvoje území. Veřejné prostory jsou revitalizovány bez vazby na přilehlé kulturní stánky a jejich potenciál oživit veřejný prostor. Historické objekty jsou revitalizovány jako nedobytné hrady, které nevnímají svůj městotvorný potenciál pro živý parter města. Ne-povědomí o kulturním ekosystému, v oblasti fyzické infrastruktury velmi náročného na veřejné i soukromé zdroje, může zapříčinit díru v rozpočtech, která pohltí iniciativu a aktivitu lidí a živého kulturního podhoubí.

Za příčiny tohoto doslova „slepého místa na mapách měst“ lze označit několik fenoménů rozebíraných v následující kapitole, které souvisí s faktem, že česká společnost je oproti starším demokraciím stále, 25 let po sametové revoluci, společností procházející transformačním procesem. A mimo jiné si vyjasňuje roli veřejné správy v plánování měst nad rámec legislativy.

PŘÍČINY NEDOSTATKŮ

Příčiny obecnější, společenské

- Ideologicky zatížená agenda kulturního plánování a kulturní politiky může být spojována se „socialistickým plánováním a nálepkou sociálního inženýrství“.⁴² Tento předsudek vedl i k rozpadu agendy kulturního plánování na úrovni státu po roce 1989 a de facto uvažování o rozvoji kultury ve vztahu k území nebylo vědomě obnoveno.
- Pomalu se rodící nové know-how, které transformuje zkušenosti z anglosaského

⁴² Před rokem 1989 běžná agenda plánování společenských komplexů v nové zástavbě jenom pomalu získává zpět reputaci. Zároveň zastaralá infrastruktura, která je svědectvím ideologie doby, např. sídlištní infrastruktura původních velkokapacitních kin a společenských sálů, se často stává jakýmsi „pseudobrownfieldem“, se kterým si nikdo neví rady. Centry dění se stávají nákupní komplexy často s čistě konzumní nabídkou. Dohoda obecních samospráv a soukromého developmentu na investici a následně správě a provozu potenciálních kulturně komunitních center v rámci nové výstavby ve městě nemá četné precedenty a oporu v legislativě. Záleží čistě na vyspělosti demokratického uvažování konkrétních samospráv a jejich povědomí o podílu kultury a společenského zázemí na kvalitě života ve městech a místech.

světa na naše podmínky⁴³

- Kultura často není spatřována jako součást strategického rozvoje měst.
- Nedostatečná stabilita plánování nad rámec volebních období, která poškozuje zejména ambicióznější projekty, které je třeba připravovat déle a vyžadují sofistikovanější dohody aktérů

Příčiny ve stylu výkonu správy kultury a územního rozvoje

- Chybějící know-how v oblasti kulturní politiky a kulturního plánování na úrovni měst, jak na úrovni mapování a analýzy, tak na úrovni plánování a rozvoje
- Nepropojená agenda územního rozvoje⁴⁴ a kultury a kulturně komunitního podhoubí i podpory podnikání – agendy jsou rozdělené mezi několik (často nespolečných) odborů.⁴⁵ Neznalost fungování druhého oboru a malá schopnost propojit podmínky hmotné a nehmotné, ničení podmínek pro fungování aktérů z nevědomosti a neznalosti, nepropojenost aktérů, absence informací
- Neexistující, nedostupná či neintegrována tvrdá data v oblasti kultury na úrovni měst
- Agenda participace aktérů a veřejnosti na plánování města se jen pomalu stává standardem.⁴⁶
- Nízká schopnost efektivně a kvalitně aplikovat měkká opatření (organizační, koncepční, marketingová...).

Příčiny ve způsobu, kterým je dnes přistupováno k ÚAP

- ÚAP jsou někdy chápány formálně jako něco, co děláme jen proto, že to požaduje stavební zákon. Pořizovateli ÚAP pak není dáno dostatek času a zdrojů, aby mohl připravit kvalitní dokument. Proto mu nezbude než naplnit minimální požadavky, nepřidat žádné jevy ke sledování kromě těch, které vyžaduje vyhláška. Výsledek, kterým je logicky málo prakticky použitelný dokument – pak slouží jako argument, proč ÚAP opomíjet i nadále.
- Definování problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích je zúženo na problémy územním plánováním řešitelné v úzkém slova smyslu. To znamená, že jsou zahrnuty problémy řešitelné plně pouze územním plánováním a opominuty problémy, které nelze v územním plánování plně vyřešit, ale lze pro jejich řešení připravit podmínky – což je valná většina problémů z oblasti kultury. Proto je absence (či minimální zastoupení) kultury v ÚAP vnímáno jako vyhovující stav.
- Architekti mají malé povědomí o možnostech geografických informačních systémů (GIS) – tedy software využívaného ke správě dat ÚAP. Vnímají ho pouze jako nástroj

⁴³ K rozvoji kulturního plánování přispěla přítomnost titulu Evropské hlavní město kultury v ČR, která přiměla dvě česká města (Plzeň a Ostrava) reagovat na vyspělejší evropskou optiku strategického rozvoje měst skrze kulturu.

⁴⁴ Na tomto místě je třeba upozornit i na často nižší ochotu inženýrských/technických profesí spojených s územním rozvojem zohledňovat měkké vstupy do analytických i plánovacích dokumentů.

⁴⁵ Ze srovnávací analýzy podpory a zajištění správy kultury v Praze a srovnatelných evropských městech blízkého teritoriálního i kulturního kontextu a ekonomického výkonu (jako je Berlín nebo Vídeň), kterou provedl Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy, plyne, že podpora a rozvoj kultury je často agendou, která je součástí několika útvarů města. Je rozkročená mezi pracovišti, která se věnují správě a podpoře kultury, územnímu rozvoji, rozvoji bydlení a podpoře podnikání (a samozřejmě cestovního ruchu). V českých městech je agenda kultury spojená s oblastí školství a sportu nebo s oblastí cestovního ruchu.

⁴⁶ Participace je důležitá pro tvorbu sdílené vize komunity a akceschopnosti strategie, v případě obtížné dostupnosti dat je klíčovým základem pro plánování.

pro tvorbu map a opomíjejí jeho využitelnost jako nástroje pro prostorové analýzy a prostorovou statistiku.

- Převaha paragrafovaných jevů požadovaných vyhláškou se týká ochrany přírody, kultura se zde objevuje pouze jako památky. To odpovídá dostupnosti existujících dat v době vzniku vyhlášky a také stále bohužel častému přesvědčení, že udržitelný rozvoj je především environmentální problematika. Územně analytické podklady pak často zpracovávají externí firmy, které jsou specializované na ochranu přírody a hygienu životního prostředí, a kultuře se nevěnují, čímž se převaha environmentální problematiky nad ostatními oblastmi dále posiluje a tlak na vznik dat o kultuře (ale třeba také ekonomice) není.
- Problematické je i samo pojmenování toho, co ÚAP definují k řešení v územně plánovacích dokumentacích jako "problémů k řešení". Pro řadu aktérů je problém něco velmi negativního, a tak nemají potřebu zahrnout do této kategorie nevyužité potenciály či rizika ztráty hodnot. Objevuje se dokonce i snaha mít pojmenovaných problémů co nejméně, aby dlouhý seznam nevypadal jako výpověď o špatné správě.

UKÁZKY STÁVAJÍCÍHO ZPRACOVÁNÍ KULTURY V ÚAP

Ukázky z ÚAP, kde je kultura alespoň nějakým způsobem řešena, ilustrují, jak a v čem je výchozí situace pro řešení kultury obtížná, ale ukazují i inspirativní prvky a momenty.

Tab 4: Ukázky umístění tématu kultura ve struktuře podkladů pro udržitelný rozvoj území

ÚAP Praha 2014 ⁴⁷ – struktura kapitol	ÚAP ORP Plzeň 2016 ⁴⁸ – struktura kapitol	ÚAP ORP Jihlava 2016 ⁴⁹ – struktura kapitol
100 Krajina 200 Město 300 Využití Území 400 Rozvojový potenciál 600 Dopravní infrastruktura 700 Technická infrastruktura 800 Ekonomická infrastruktura 810 Produkce 820 Obchod a služby 830 Péče o duši 831 Sociální péče 832 Kultura 833 Věda a výzkum 834 Školství a vzdělávání 835 Duchovní správa 840 Péče o tělo 900 Nástroje uplatňování veřejného zájmu a limity v území 1000 Implementace územně plánovacích podkladů a dokumentací	3.1 Horninové prostředí a geologie 3.2 Vodní režim 3.3 Hygiena životního prostředí 3.4 Ochrana přírody a krajiny 3.5 Zemědělský půdní fond a pozemky určené k plnění funkce lesa 3.6 Veřejná dopravní a technická infrastruktura 3.7 Sociodemografické podmínky 3.8 BYDLENÍ 3.9 Rekreace 3.9.1 Rekreační potenciál regionu 3.9.2 Ubytovací kapacity 3.9.3 Turisticko-rekreační zatížení a turisticko-rekreační funkce 3.10 Hospodářské podmínky	1. Horninové prostředí, nerostné suroviny 2. Vodní režim v území 3. Hygiena životního prostředí 4. Ochrana přírody a krajiny 5. Zemědělský půdní fond 6. Pozemky určené k plnění funkcí lesa 7. Veřejná dopravní infrastruktura - silniční doprava 8. Veřejná dopravní infrastruktura - železniční, letecká a cyklistická 9. Veřejná technická infrastruktura - energetika, telekomunikace 10. Veřejná technická infrastruktura - zásobování vodou a kanalizace 11. Veřejná technická infrastruktura - koordinace 12. Sociodemografické podmínky, bydlení 13. Rekreace a cestovní ruch 14. Hospodářské podmínky

⁴⁷ Dostupné na <http://www.iprpraha.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

⁴⁸ Dostupné na <http://geoportal.plzensky-kraj.cz/gs/orp-plzen-2016> (cit. 4. 6. 2017).

⁴⁹ Dostupné na <https://www.jihlava.cz/uzemne%2Danalyticke%2Dpodklady/d-501158> (cit. 4. 6. 2017).

832 Kultura	3.9.1 Rekreační potenciál regionu	13. Rekreace a cestovní ruch
Prostorové rozmístění Spotřeba, zapojení a účast na kultuře Lidé a talent Trendy v oblasti kultury Veřejná podpora kultury <i>formálně se jedná o analytický text vyhodnocující situaci v oblasti kultury v jednotlivých kapitolách</i>	3.9.1.2 Infrastruktura pro sport a volnočasové aktivity 3.9.1.3 Historické a kulturní památky, lidová architektura <i>formálně se jedná převážně o výčty jevů v území</i>	<i>Kapitola Rekreace a cestovní ruch obsahuje text, který se vztahuje zejména k potenciálu cestovního ruchu, kde jako hlavní zmiňuje: zoologická zahrada v Jihlavě a podzemní katakomby, dále historická jádra měst zejména Jihlavy a festivalové aktivity.</i>

Všechny struktury ÚAP dobře ilustrují převahu environmentálních témat a dopravní a technické infrastruktury. Pojetí textové části ÚAP je velmi rozdílné jak strukturou, tak stylem a pohybuje se od kompaktního popisového a analytického textu (Praha), přes výčty s dílčími závěry (Plzeň), po nahrazení většiny SWOT a přednesení dílčích popisových a analytických textů (Jihlava).

Tab 5: Obsah SWOT ORP a Karet obcí⁵⁰

SWOT Praha - obsah kultury v kap. Péče o duši	SWOT Plzeň - obsah za kulturu v kap. Rekreace	SWOT Jihlava obsah za kulturu v kap. Rekreace a cestovní ruch
Silné stránky Mimořádné kulturní dědictví, historické jádro Prahy (památko UNESCO) Sídlo více než třetiny všech ekonomických subjektů z oblasti kulturních a kreativních průmyslů v ČR Vysoká koncentrace institucí a velká nabídka aktivit v kultuře a umění v centru města Angažovaný občanský a kulturní sektor s pozitivním dopadem na rozvoj města (lokalit)	Silné stránky <u>ORP:</u> Vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu (hl. město Plzeň ⁵¹) Vysoký počet nemovitých kulturních památek s 5 Národními kulturními památkami ČR Bohatý kulturně-historický potenciál, významné kulturní festivaly (např. Pilsner fest). <u>Karta obce:</u> SWOT není	Silné stránky <u>ORP:</u> <u>Karta Obce:</u> - významná lokalita cestovního ruchu
Slabé stránky Služby kulturních institucí neodpovídají úrovni evropských metropolí Nedostatek systémových nástrojů podpory živého umění a inovativních projektů v lokálním rozměru	Slabé stránky <u>ORP:</u> Nedostatečné využívání potenciálu kulturní infrastruktury a oblasti kultury vůbec v cestovním ruchu <u>Karta obce:</u> SWOT není	Slabé stránky ORP: Špatný stav některých kulturně historických památek (např. zámek Větrný Jeníkov, zámek Brtnice, zámek Příseka, špýchar Prostředkovice aj.) <u>Karta obce:</u> - žádná teze

⁵⁰ Karty obcí se obvykle v ÚAP používají pro shrnutí podstatných závěrů pro správní území jednotlivých obcí, aby bylo možné snadno z ÚAP čerpat pro dokumentace zpracovávané právě pro obecní úroveň.

⁵¹ Zřejmě myšlen titul Plzeň Evropské hlavní město kultury 2015.

Neexistence koncepčně vedené kreativní čtvrti Nedostatek kulturních a volnočasových zařízení na velkých sídlištích		
Příležitosti Podpora státu kulturních zařízení celostátního významu na území Prahy Vysoká koncentrace institucí a kulturní nabídky tvořící potenciál k vytváření tematických kulturních klastrů Široká síť kulturních institucí a uměleckých škol nabízející jedinečné zázemí pro rozvoj kulturních a kreativních průmyslů Větší využívání škol jako polyfunkčních středisek pro aktivity a komunitní a společenský život místních obyvatel	Příležitosti <u>ORP:</u> Zlepšení služeb pro cestovní ruch v souvislosti s titulem města Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 Využití kulturních tradic regionu k rozvoji cestovního ruchu <u>Karta obce:</u> SWOT není	Příležitosti <u>ORP:</u> Výraznější využití přírodního a kulturně historického potenciálu území ORP Jihlava. Zvýšení propagace dosud opomíjených turistických atraktivit (např. kongresová turistika, tradičních i nových kulturně společenských a sportovních akcí, specifická technická vybavenost území) Využití vztahu území k osobnostem kulturního života - K. H. Borovský, G. Mahler, A. Chitussi, J. Hoffmann aj. <u>Karta obce:</u> - žádná teze
Hrozby Silná konkurence evropských kulturních metropolí (Berlína a Vídně) v nabídce živého umění a služeb pro kulturní turismus Zanedbání údržby či volba nevhodného využití sakrálních staveb, znehodnocení jejich působení v území necitlivými stavebními záměry v bezprostředním okolí	Hrozby <u>ORP:</u> Nedostatek financí pro zabezpečení kulturních akcí spjatých s titulem Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 Podcenění významu cestovního ruchu a volnočasových aktivit jako předmětu podnikání a významného zdroje tvorby pracovních míst <u>Karta obce:</u> SWOT není	Hrozby <u>ORP:</u> Přetrvávající nedostatek financí na údržbu památkového fondu. <u>Karta Obce:</u> - žádná teze

V kartě Plzně obsahuje kolonka „kulturní hodnoty území“ výčet nemovitých památek. V Praze památková péče je jenom dílčí součástí kapitoly kultura, je součástí části 200 Město, Urbanistické hodnoty – 242 – Hodnoty definované právními předpisy.

Co se týče cestovního ruchu, tak je v Praze pojat v samostatné kapitole Obchod a služby 820, 824 cestovní ruch.

Inspirativní je webová podoba karet obce ORP Jihlava.

Tab 6: Problémy k řešení a doporučení pro územní plánování a rozhodování v území – příklady

Praha – problémy k řešení mimo kompetence územního plánu	Plzeň – potenciální problémy dalšího rozvoje území	Jihlava
Nerozpoznán význam kultury pro rozvoj města, chybí provázání s dalšími rozvojovými oblastmi Prahy. Město nepracuje s průkaznými přínosy kreativních a kulturních průmyslů a s pozitivními zkušenostmi ze zahraničí. Nedostatek kulturních služeb a nabídky v angličtině a ostatních jazycích. Multikulturalita a otevřenost jsou vnímány převážně jako problém a zdroj potenciálního nebezpečí.	Absence veřejných prostor, míst k setkávání Postupné zhoršování technického stavu zařízení pro kulturu, sport a volný čas Poškozování cílů cestovního ruchu (příroda, historické, architektonické, techn. a kulturní hodnoty)	Respektovat přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území; Respektovat požadavky na ochranu městské památkové rezervace Jihlava. Posílení významu centra⁵² zejména umístěním a rozvojem celokrajských a některých republikových obslužných funkcí ve správě, školství, vědě a výzkumu, zdravotnictví a kultuře Významná lokalita cestovního ruchu
	Návrhy a doporučení pro územní plánování a rozhodování v území:	
	Západočeská galerie a Knihovna města Plzně jsou omezeny nedostačujícím prostorem Je vhodné vymezit nové prostory a možnosti rozvoje nevyužitý potenciál s vhodnou lokalizací představují industriální stavby, zejména v oblasti menšinové kultury Hledat a realizovat programy na zlepšení sociálního prostředí obce, udržování tradic a vztahů obyvatel, využívat principů komunitního plánování při realizaci záměrů v obci	

I z obsahu je patrné, že kultura existuje pouze v kontextu památkové péče nebo cestovního ruchu. Ve srovnání s množstvím obsahu a detailem popisu oblasti dopravy či životního prostředí, Plzeň je popis kultury malý a v Jihlavě velmi obecný.

Pozitivní podněty z jednotlivých ÚAP můžeme nalézt následující:

- Praha zavádí kategorii problémů k řešení mimo územní plán, přesahuje tedy do strategie města a v ÚAP drží podklady pro plánování v souvislostech – zároveň tím neuzavírá možnost v územním plánování pro vyřešení problémů řešených jiným rezortem vytvářet podmínky (či aspoň jejich řešení nebránit).
- V Plzni byl jako podklad využit dokument Pasport kulturních zařízení z roku 2011, dochází tedy alespoň v základní míře k předávání dat mezi rezorty.
- V Plzni se věnuje pozornost veřejným prostranstvím jako místům pro setkávání a jsou zvažovány rozvojové možnosti budov kulturních institucí.

⁵² Je myšleno krajské město Jihlava ve vztahu ke svému kraji (nikoli centrum jako středová část města Jihlava).

MAPOVÁNÍ

Kapitola mapování se zabývá tím, jaká data potřebujeme získat jako podklad pro analýzy. Pracuje s takzvanými bezrozpornými daty. Odpovídá na otázky Co? a Kde? a ono co i kde přesněji popisuje skrze zvolené atributy tak, aby mohly na jejich podkladě být realizovány návazné analýzy.

Do mapování jsme zařadili čtyři témata, která mají jasný územní průmět a jsou vhodná pro doplnění obsahu datových vrstev ÚAP:

- budovy a podmínky pro aktéry v nich,
- veřejná prostranství a podmínky pro aktivity a akce v nich,
- místa paměti – nad rámec standartního popisu témat památkové péče,
- umění ve veřejném prostoru trvalé fyzické povahy.

Každé téma, respektive jednotlivý jev, je popsán skrze škálu atributů. Přičemž odlišujeme, které atributy by měly být základní součástí popisu jevu v datových vrstvách, protože jsou nezbytné pro kulturní plánování a velmi užitečné pro interpretující text v ÚAP, a které atributy jsou důležité pouze v případě, že na ně navážou konkrétní pokročilejší analýzy či srovnání. Při uvažování o základních a pokročilých attributech je zohledněno i kritérium náročnosti získání a zpracování konkrétních dat. Každá tematická oblast se pak skládá z obecného popisu tematické oblasti a navrhuje co, proč a jak konkrétně sledovat ve struktuře atributové tabulky u jednotlivých jevů. Atributy jsou popsány v tabulkách, kde každý řádek (případně odrážka v levém sloupci u řádků s více odrážkami) odpovídá jednomu atributu. V levém sloupci tabulky je uveden název atributu, v prostředním sloupci hodnoty, kterých může atribut nabývat, a v pravém sloupci vysvětlení, o co se jedná a k čemu je daný atribut užitečný.

Než se pustíme do podrobnějšího popisu, nabízíme ještě krátké vysvětlení základních podmínek pro sledování dat, abychom byli schopni je promítnout do území. Následuje obecné zamyšlení nad tím, do jak náročného úkolu se potenciálně chcete pustit. Tato úvaha slouží zejména pracovníkům odborů města, kteří se věnují kultuře či cestovnímu ruchu, aby byli lépe vybaveni pro technickou a organizační diskusi se svými kolegy, kteří se věnují analýze a plánování území. Zároveň je třeba předznamenat, že mapování má smysl dělat zejména tam, kde je na straně pracovníků odboru kultury a cestovního ruchu zájem také s daty dále koncepčně pracovat. Pořizovatel ÚAP, jak bude patrné z dalšího textu, je spíše v roli metodického vedení než pořizovatele dat.

Sledovaná data a jejich formát

Pro to, aby bylo možné provazovat podklady v ÚAP a analytické podklady vytvářené pro kulturní politiku, je třeba, aby bylo určeno, do jakého jevu a kategorie v rámci ÚAP (dle vyhlášky) sledované ukazatele patří a dbát na jejich kompatibilitu. Pokud tomu tak nebude, práce odvedená při mapování a analýze kultury je obtížně využitelná pro plánování území.

Potřebujeme zaznamenávat několik typů údajů, které nám umožní vzájemně provazovat různé typy databází:

- identifikátor adresného bodu (pro budovy)/GPS souřadnice (pro objekty ve veřejném prostoru)/zakreslení polygonu v GIS (pro veřejná prostranství)
- IČO (pro subjekty)

Základem pro kompatibilitu územně analytických podkladů a dat sebraných např. v rámci pasportizace **kulturních zařízení** je zajištění dat v patřičné struktuře a formátu, aby bylo možné je jednoznačně přiřadit k místu v území. Nejdostupnějším klíčem k umístění do území pro budovy jsou takzvané **adresné body**⁵³ jednoznačně identifikované Kódem ADM (kódem adresního místa). V prostředí GIS má pak každé místo přiřazeno jeden řádek v atributové tabulce, ve které jsou vyplněny všechny údaje, které se k místu vztahují. Je snadné do GISu připojit a převést tabulku tabulkového procesoru (*.xls/*.ods), pokud je vytvořena tak, že jednomu místu v území (budova/veřejné prostranství) odpovídá jeden řádek tabulky a jednotlivé údaje o místě (=atributy) jsou ve sloupcích. Každý údaj (atribut) pak uvádíme samostatně v jedné buňce tabulky.

Adresný bod umožňuje napojení na geografická data, **IČO zase umožňuje propojení s databázemi subjektů**, protože je využíváno jako identifikační znak například databáze žadatelů o granty etc.

Pro jednoznačnou identifikaci veřejných prostranství v území běžně neexistuje žádná stávající geografická vrstva. Pokud chceme s veřejnými prostranstvími pracovat v rámci ÚAP, nezbyvá než provést **zakreslení veřejného prostranství jako polygonu v prostředí GIS**.

Co se týče uměleckých děl, tak vzhledem k tomu, že se soustředíme zejména na “solitéry v prostoru,” pro průmět do mapy můžeme dle charakteru díla a místa využít zakreslení polygonem nebo bodem (například můžeme pro **záznam uměleckého díla** do GIS využít **GPS souřadnice**).

Náročnost pořízení a aktualizace dat

Při úvaze o náročnosti pořízení a aktualizaci dat je dobré se zamyslet skrze následující optiku:

Tab 7: Náročnost pořízení a aktualizace dat

Kritérium	Nízká náročnost	Střední náročnost	Vysoká náročnost
Dostupnost datových zdrojů	data dostupná z veřejně dostupných databází	aktivní vyhledávání na internetu	diskuse s aktéry; terénní průzkum
Dostupnost know-how	nositeli znalosti jsou pracovníci úřadu	pracovníci úřadu musí být zaškoleni v nových znalostech	pro zpracování je třeba čerpat znalosti externího zpracovatele
Finanční náročnost	data dostupná z veřejně dostupných databází	data je třeba zakoupit	data je třeba sebrat
Formát dat	automaticky spárovatelný formát se softwaru pro analýzu a plánování území	nutnost data převést do formátu párovatelného se softwaru pro analýzu a plánování území	data je třeba ručně přepsat, zadat, zakreslit

Pokud se ptáme na časovou náročnost pořízení dat, platí, že čím vyšší náročnost, tím více

⁵³ Adresné body jsou body s jednoznačně definovanou polohou označující každou budovu (respektive vchod u budov s více adresami) s číslem popisným a číslem orientačním, které používají i mapové aplikace pro vyhledávání adresy v mapě a Český statistický úřad. Soubory definující adresné body jako CSV soubor se souřadnicemi, ze kterého jde v prostředí GIS snadno vytvořit bodovou vrstvu s atributovou tabulkou, jsou zdarma ke stažení na <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/stahniadresnimistaruian.aspx> (cit. 4. 6. 2017). Podrobnější popis na <https://www.czso.cz/csu/rso/adresa> (cit. 4. 6. 2017).

času potřebujeme. S tím úzce souvisí otázka kapacit pracovníků úřadu. Je možné, že objem práce zvládnou v rámci svých časových kapacit, nebo se vyplatí jednorázově zapojit externisty a následně je přínosné vytvořit návyk aktérů spolupracovat na aktualizaci např. skrze webové rozhraní.

Co se týče aktualizace dat, je třeba se zamyslet nad tím, jak rychle se data, která jsme o kulturním prostředí získali, budou měnit a jak často má smysl je aktualizovat a pro jaké účely. Dále v textu většinou doporučujeme, aby data byla aktualizována ve vazbě na aktualizaci Územně analytických podkladů, tj. nově od ledna 2018 jednou za 4 roky. Je třeba pamatovat na to, že aktualizace bude jen o něco méně náročná než pořízení dat. Pro data, která je třeba přímo osobně sebrat, tak může být dostatečná perioda aktualizace i 8 let. Některé procesy se může podařit softwarově automatizovat nebo zapojit kulturní a další aktéry. V tom případě je třeba promýšlet, co aktérům za jejich aktivitu nabídneme a k čemu jim data budou. S touto úvahou je úzce spojená diskuse o snadné dostupnosti dat pro aktéry a formě jejich uživatelsky atraktivní prezentace.

Ve čtyřech následujících kapitolách naleznete doporučení k mapování čtyřech tematických oblastí (viz výše). První oblast je rozdělená na tři dílčí podoblasti, aby tabulky s navrženými atributy nebyly příliš dlouhé.

OBLAST MAPOVÁNÍ 1 KULTURNÍ ZAŘÍZENÍ – BUDOVY A PODMÍNKY PRO AKTÉRY V NICH

V první oblasti se věnujeme infrastruktuře budov nebo také kulturním zařízením (jak je toto téma nazýváno v Praze). Patří sem to, co si pod kulturní infrastrukturou nejspíše představíme, tedy divadla, muzea, galerie, kina a to zřízená veřejnou správou i soukromými subjekty. Podchycenou budeme mít i vrstvu památek, ve kterých se konají kulturní akce, nejčastěji např. koncerty vážné hudby, protože jsou evidované v ÚAP jako památky (jevy č. 8 a 9 dle vyhlášky). V této části mapování nabízíme ovšem ještě širší pohled na typy zařízení, které bychom při mapování do kulturně komunitního zázemí města s přesahem do podnikání v kulturních a kreativních odvětvích měli zachytit. Máme na mysli např. komunitní centra s kulturním programem, školy, které mají vlastní sály, kavárny s kulturním programem nebo také dílny a ateliéry, které jsou dostupné veřejnosti. Zkrátka vše od čistě kulturních stánků, přes multifunkční prostory, až po místa komunitního dění či kreativního podnikání. Jedná se často o místa provozovaná soukromými subjekty.

Kapitolu 2.1 jsme rozdělili na tři části, aby výsledná atributová tabulka nebyla příliš dlouhá. V každé části také sledujeme trochu jiný účel využití sebraných dat.

Kapitola **rozmanitost kulturních zařízení** se věnuje zejména základní identifikaci a typologii. Kapitola **vazba kulturních zařízení na klasifikaci KKO** sleduje možnost provazby na zařízení a databáze ekonomických subjektů a sladění klasifikace. Kapitola **provozní parametry kulturních zařízení** zjišťuje, jak jsou zařízení velká, vybavená, kdo je provozuje etc. Na základě dat pořízených v této kapitole je možné pořídít jakýsi pasport zařízení.

ROZMANITOST KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍ

Mapování vytváří přehled o rozmanitosti a významu zařízení a jejich rozmístění v území města, aby bylo možno v plánování uvažovat o rozvoji zařízení, jejich předprostorů a jejich dostupnosti z území. Proto je zaznamenávána poloha, klasifikován typ zařízení a jeho význam a cílová skupina.

Toto mapování je základní úroveň pro propojení kulturního a územního plánování v ÚAP a je také základem pro jakékoli kulturní plánování. Návrh vzniká na základě porovnání struktury sběru dat v Praze a na základě zkušenosti zpracovatele.

Tab 8: Struktura atributové tabulky pro téma Kulturní zařízení – rozmanitost

Sledované ukazatele/atributy vnitřních zařízení	Obsah ukazatele/hodnoty atributu	Vysvětlení
Název zařízení	text	
IDADR – identifikátor adresy	číslo	označení adresního místa v Registru územní identifikace, adres a nemovitostí
Adresa zařízení • ulice • č. p. • č. or. • město • PSČ • kód k. ú. • kód obce		
Kategorie kulturních zařízení (multichoice)	<i>a. Kulturní zařízení</i> historická památka - (O.11); muzeum a galerie - (O.11); archiv - (O.11); knihovna - (O.11); divadlo - (O.12); koncertní sál - (O.12); kulturní domy – (O.12); výstavní sál - (O.13); nakladatelství/vydavatelství - (O.14); výrobci a distributoři audiovizuálních děl - (O.15); rozhlas - (O.15); televize - (O.15); školy uměleckého vzdělávání - (O.18); organizace ochrany aut. práv - (O.19); ostatní poskytovatelé - (O.11 - O.19) <i>b. Zařízení s vazbou na cestovní ruch</i> kongresové centrum hotelový sál <i>c. Kulturní zařízení multifunkční</i> multifunkční hala <i>d. Kulturně komunitní zařízení</i>	<i>a. Kulturní zařízení</i> Kulturní zařízení odpovídají klasifikaci poskytovatelů kultury dle Satelitního účtu kultury (poskytovatelé dle NIPOS), nejvíce kulturních zařízení ve městě se vejde do zařízení nad pomlčkou. Kategorie pod pomlčkou použijeme, pokud poskytovatel kultury disponuje nějakým typem prostoru, který nabízí pro program veřejnosti <i>b. Zařízení s vazbou na cestovní ruch</i> Tato kategorie je zařazena z toho důvodu, že v některých městech, jsou zejména velké hotely významnými centry programu nejen pro hotelové hosty, ale i pro veřejnost <i>c. Kulturní zařízení multifunkční</i> Multifunkční haly ve městech obvykle představují zázemí pro velké akce jak z oblasti sportu, tak kultury <i>d. Kulturně komunitní zařízení</i> Tato vrstva zázemí je často málo viditelná, ač hraje pro život městských lokalit mnohdy zásadní roli. Sály veřejné správy radnice městského nebo krajského úřadu. <i>e. Církevní zařízení s kulturním nebo</i>

	školní sál (včetně ZUŠ) komunitní centrum sály veřejné správy sokolovna <i>e. Církevní zařízení s kulturním nebo komunitním využitím</i> komunitní centrum církevní kostel, synagoga modlitebna <i>f. Prostory pro kreativní odvětví</i> co-workingové centrum kreativní centrum budovy s koncentrací aktérů <i>g. Místa s programem</i> restaurace, kavárna obchod <i>h) prostory bez střechy</i> letišťe parkoviště amfiteátry zahrady pozemek zařízení, který není veřejným prostranstvím	<i>komunitním využitím</i> Ve všech městech jsou právě historické kostely zázemím pro prezentaci zejména vážné hudby. Naopak v současnosti vznikající církevní multifunkční zařízení jsou často i jediným kulturně komunitním zázemím na předměstích měst <i>f. Prostory pro kreativní odvětví</i> Jedná se o pomezí kulturního programu a místa pro práci aktérů kulturně kreativních odvětví, které je otevřené veřejnosti (podrobněji výše v metodice) <i>g. Místa s programem</i> Místa s programem představují nejživější část kulturního podhoubí a setkávání obyvatel, často jsou proměnlivá a prakticky nepodchycená v tvrdých datech
Význam zařízení pro město	místní; celoměstská; krajská; celostátní; mezinárodní	Jedná se hodnotu atributu, která ukazuje, z jaké dálky lidé převážně zařízení navštěvují. Je vhodné mít tuto klasifikaci pro analýzu dostupnosti zařízení – zda skutečná dostupnost odpovídá zamýšlenému významu daného zařízení.
Vazba na cestovní ruch	pouze pro místní; pro obojí; pouze pro cestovní ruch	Jedná se o hodnotu atributu, která ukazuje význam zařízení pro cestovní ruch, hodnota se určí dle převažující návštěvnosti, pakliže je v zásadě vyrovnaná (+/-10 %), zařadíme zařízení do hodnoty „obojí“. Toto je opět z hlediska územního důležité pro úvahy o dostupnosti – jednak o dostupnosti veřejnou i individuální dopravou (včetně cyklodopravy) a také o propojení zařízení pro cestovní ruch mezi sebou pěšky, na kole, veřejnou dopravou

VAZBA KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍ NA KLASIFIKACI KULTURNÍCH A KREATIVNÍCH ODVĚTVÍ

Mapování popisuje, zda a pro jaká odvětví KKO je zařízení využíváno, příp. jestli s nimi souvisí. Důvodem je, aby bylo možno v lokalizovat činnosti KKO, a zhodnotit jejich význam v území.

Toto mapování (respektive spárování kulturních zařízení nebo poskytovatelů kultury – viz výše) je důležité pro tvorbu podmínek pro aktéry KKO a pro konkrétní určení vazby na analýzu kulturních a kreativních odvětví ve městě. Zde se pohled na území skrze kulturní zařízení provazuje na pohled na území skrze ekonomické subjekty. Mapovat a analyzovat můžeme následně jejich výskyt v území a dopady lokalizace na rozvoj území. Koncentrace subjektů v území sebou nese – jako v případě jakýchkoliv dalších ekonomických odvětví –

např. poptávku po službách, kvalitě veřejného prostoru etc. Kulturní či kreativní klastry subjektů ve městě, které mají nabídku i pro veřejnost (ať je to program nebo prodej produktů), jsou často zajímavými destinacemi i pro návštěvníky města. Navrhované atributy má tedy smysl sledovat zejména tam, kde je zájem aktivně podpořit kulturou tažený cestovní ruch. Má tedy smysl ho provádět jako nadstavbu nad základním mapováním rozmanitosti zařízení zejména tam, kde je vůle dále pracovat s rozvojem kulturních a kreativních odvětví, a tam, kde je zájem mapovat KKO a analyzovat jejich potřeby. Případně také jako podklad pro analytickou část strategického plánu, je-li zájem mapovat KKO. Subjektů je samozřejmě násobně více než samotných kulturních zařízení. Kombinace pohledu na území “přes zařízení” a “přes subjekty” nám umožní sledovat jejich vzájemný vliv a podmíněnost.

Tab 9: Struktura atributové tabulky pro téma Kulturní zařízení – vazba na klasifikaci KKO

Sledovaný ukazatel/atribut	Obsah ukazatele/hodnoty atributu	Vysvětlení
Kategorie KKO Obecné	kulturní dědictví - O.11 (91.01, 02, 03, 47.78, 79) interpretační (scénické) umění - O.12 (90.01, 02, 04) výtvarné (vizuální) umění a řemesla - O.13 (74.10, 20, 90.03, část sekce C) periodický a neperiodický tisk - O.14 (58.11, 13, 63.91, 74.30, 47.61, 62) audiovizuální a interaktivní média – O.15 (58.21, 59.11, 12, 13, 14, 20, 60.10, 20, 47.63, 77.22) architektura – O.16 (71.11) reklama – O.17 (73.11) - umělecké vzdělávání – O.18 (85.52) správa kultury vč. její podpory - O.19 (84.11 - část, 12 - část, 94.99.2)	Hodnoty atributu odpovídají zařazení CZ-NACE dle odvětví podle Satelitního účtu kultury. Pokud máme možnost strojově vyhledávat dle IČO subjektů v Administrativním registru ekonomických subjektů (ARES), může pro nás být snadné databáze spárovat a můžeme si vytvořit podhoubí pro analýzu zařízení dle odvětví. Pokud ne, můžeme se věnovat jenom analýze přítomnosti aktérů v území na základě ARES. A dalším dílčím analýzám, kde se nám vyplatí ještě podrobněji rozklíčovat, co se skrývá pod dvoj nebo trojmístnými kategoriemi NACE. Můžeme tak např. vytvořit mapu obchodů a ateliérů s designem.

PROVOZNÍ PARAMETRY KULTURNÍCH ZAŘÍZENÍ

Smyslem mapování je v tomto případě vytvořit přehled o provozních parametrech kulturních zařízení pro místní i přespolní pořadatele, aby byla nabídka zařízení dobře dostupná pro snadné pořádání akcí. Např. údaje o kapacitách jsou zároveň standardními údaji, které se sledují na úrovni ČR (NIPOS) i mezinárodním srovnání (EUROSTAT). Zaznamenání IČO provozovatele, máme-li již identifikaci zařízení v území, nám zase umožní zobrazit finanční toky podpory kultury ve vazbě na území.

Toto mapování má smysl provádět jako nadstavbu nad základním mapováním rozmanitosti zařízení tam, kde chceme zlepšit/usnadnit několik následujících situací:

- Při dobrém zveřejnění dat, respektive jejich prezentaci na webu města v kontextu kultury či cestovního ruchu, usnadníme organizaci kulturních akcí subjektům, které nemají vlastní prostor/scénu a pomůžeme organizátorům zvenčí, kteří naše město neznají.
- Při navrhování úprav zařízení budeme vědět, s kým jednat a jaké má potřeby, např. když budeme chtít prohloubit svoji znalost o stavu zařízení a budeme např. přemýšlet, kde začít s opravami vlastních zařízení nebo zlepšením jejich technického

parku, nebo zda jednou za čas vypsát investiční granty pro nezávislé kulturně komunitní subjekty.

- Pro kulturní plánování umožňuje propojení vlastníků a provozovatelů s konkrétním místem sledovat, kam do území jdou grantové peníze např. ve vztahu k dostupnosti podporovaných aktivit obyvatelům. A následně navrhnout, jak dostupnost zlepšit nejen územně, ale třeba i úpravou podmínek grantů.⁵⁴

Tab 10: Struktura atributové tabulky pro téma Kulturní zařízení – provozní parametry

Sledované ukazatele/atributy	Obsah ukazatele/hodnoty atributu	Vysvětlení
Vlastník objektu • název, • adresa, • IČO, • telefon		
Provozovatel objektu • název, • adresa, • IČO, • telefon • web		
Způsob využití	výstava; koncert; workshop; přednáška; promítání; taneční vystoupení; divadelní vystoupení	Popisuje, jaké aktivity v daném objektu probíhají, pro jaké aktivity je možné prostor využít, případně pro koho vytváří zázemí
Kapacita zařízení prostor 1 k sezení	do 50; do 200; do 500; do 750; do 1000; do 2000; do 5000; do 10 000; do 20 000	Popisuje počet míst k sezení v jednotlivých dílčích prostorech, které objekt obsahuje, např. malá scéna, velká scéna, salonek
Kapacita zařízení prostor 1 k stání	do 50; do 200; do 500; do 750; do 1000; do 2000; do 5000; do 10 000; do 20 000	Popisuje počet míst k stání v jednotlivých dílčích prostorech, které objekt obsahuje, např. malá scéna, velká scéna, salonek
Kapacita zařízení prostor 2 k sezení	dtto	
Kapacita zařízení prostor 2 k stání	dtto	
Kapacita výstavní plochy m² prostor 1	počet m ²	Tyto údaje uvádíme v případě galerií a muzeí nebo jiných zařízení, kde nám jde o výstavní plochy
Kapacita výstavní plochy m² prostor 2	počet m ²	dtto
Četnost využívání zařízení multichoice	Po; Út; St; Čt; Pá; So; Ne	Popisuje dny v týdnu, kdy je objekt využíván

⁵⁴ Adresný bod umožňuje napojení na prostorová data, IČO zase umožňuje propojení s databázemi subjektů. Skrze IČO tedy lze např. propojit s databází žadatelů o granty na kulturu i cestovní ruch.

Možnost pronájmu	ano; ne; jen za určitých podmínek	
Cena nájmu • za hodinu • za den • za večer • dle dohody	číslo	Uvedena cena nájmu za hodinu, za večer, za den nebo variantu dle dohody
Podmínky pronájmu	text	Pokud jsou (např. konec akce v 22:00)
Technické vybavení	text	Popisuje světelný a zvukový park
Možnosti parkování	text	Podmínky pro zásobování akcí (dovezení materiálu, vybavení) a parkování organizátorů/účinkujících

Využití pro koncepční materiály města:

- Strategie pro kulturu, volný čas a cestovní ruch – cílené zlepšování kvality a dostupnosti kulturních zařízení jak pro profesionály, tak pro publikum
- Strategie pro sport – zejména v multifunkčních zařízeních celoměstského, ale i lokálního významu se často funkce kulturní a sportovní překrývá a prostor musí vytvářet podmínky pro obojí
- Strategie v oblasti rozvoje bydlení – přítomnost kulturního zařízení a nabídky kulturního vyžití může zvyšovat atraktivitu plánovaného rozvoje bydlení
- Územně analytické podklady – doplnění datové vrstvy jevu dle č. 119 a další dostupné informace
- Územní studie revitalizace – zachování podmínek pro rozvoj kulturního zařízení a jeho nabídky
- Plán udržitelné mobility – zohlednění podmínek pro rozvoj kulturních zařízení a jejich nabídky ve vazbě na veřejnou dopravu
- Územní plán – zohlednění podmínek pro rozvoj kulturních zařízení při stanovování regulativů ploch s rozdílným způsobem využití, vymezení nových ploch/podmínek v plochách pro kulturní zařízení na základě analýzy deficitů vybavenosti v závislosti na dostupnosti a hustotě osídlení ve městě

Správa dat

Způsob záznamu dat: atributová tabulka excel, zobrazení ve vrstvě GIS v rámci jevu č. 119 další dostupné informace

Využitelné stávající zdroje dat: databáze NIPOS, registry kulturních subjektů⁵⁵

Způsob pořízení dat: Způsob získání dat se bude lišit dle velikosti města, v menším městě (např. do 50 tis. obyvatel) lze realizovat workshop nad mapou s kulturními aktéry. Ve větším městě využijeme vyhledávání na internetu nebo spolupráci s konkrétními kulturními hráči z jednotlivých oblastí kultury, kteří mají přehled o kulturních zařízeních ve svém oboru nebo s místními střešními asociacemi.

Doporučená frekvence aktualizace dat: s aktualizací ÚAP tj. jednou za čtyři roky

⁵⁵ Dostupné na <http://www.nipos-mk.cz/?cat=99> (cit. 4. 6. 2017).

Doporučená metoda aktualizace dat: kontrola aktualizované databáze s aktéry z jednotlivých oborů kulturních a kreativních odvětví, kteří mají přehled o dění ve městě, následně doplňující workshop s aktéry z oblasti kultury a komunitního rozvoje, možnost komunitní aktualizace skrze webovou aplikaci v části provozní parametry se v menším městě pravděpodobně vyplatí individuální komunikace s aktéry

Doporučený správce dat a metodické vedení zpracování dat: pořizovatel Územně analytických podkladů

Doporučený realizátor pořízení a aktualizace dat: odbor s gescí kultury ve spolupráci s odborem s gescí rozvoje a urbanistického rozvoje města

Příklady produktů, zobrazení a využití dat z ČR i zahraničí:

- **Praha**

Vlastní databázi kulturních zařízení buduje Praha a její základní průmět můžeme vidět na pražském geoportále.⁵⁶

- **Dublin**

Zajímavým příkladem komplexního mapování kulturního podhoubí města včetně kulturních zařízení je právě probíhající projekt mapování v irském Dublinu.⁵⁷

- **Plzeň**

Pasportizaci kulturních zařízení si nechalo zpracovat už podruhé město Plzeň. Aby sebraná data mohla být využita pro průmět do území, bylo by třeba doplnit identifikátory zařízení v území (adresný bod) a pro propojení databáze s GIS vytvořit soupis do excelové tabulky.⁵⁸

- **Aktéři KKO v území**

Pilotní analýzy KKO s průmětem do území je možné vidět např. v dokumentu mapování KKO v Olomouci, které ve spolupráci s metodickým týmem národního mapování provedla Univerzita Palackého v Olomouci, projektu s účastnila také Katedra geoinformatiky.⁵⁹

Příklady dalších mapových zobrazení výskytu subjektů v území lze najít na portále Institutu umění, který se věnuje jak globálnímu pohledu na ČR, tak představuje podrobnější pohled na města Ostrava a Brno.⁶⁰

OBLAST MAPOVÁNÍ 2 VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ – AKTIVITY, AKCE A PODMÍNKY PRO NĚ

Mapování zahrnuje všechna místa ve veřejném prostoru, která jsou buď cíleně designována pro kulturní akce, nebo o ně profesionální pořadatelé nebo komunita spontánně jeví zájem a akce jsou zde pořádány. Zajímají nás jak veřejná prostranství, tak otevřené prostory v soukromém vlastnictví, které veřejnými prostranstvími nejsou.

Veřejná prostranství pro kulturu mapujeme proto, aby se lépe vědělo, která místa jsou ve městě živá, a jaké jsou pro to potřeba podmínky. V malém městě jistě “všichni vědí”, kde se

⁵⁶ Dostupné na <http://www.geoportalpraha.cz/cs/mapy-online#.WnQJ85M-dE5> (cit. 4. 6. 2017).

⁵⁷ Více viz <http://www.dublinscultureconnects.ie/cultural-map/> (cit. 4. 6. 2017).

⁵⁸ Dostupné na https://docs.google.com/document/d/1Pmv2EcWhE2IGwHQX-CJc-Wpwpb2-qTZG3w6y_5CoqY/edit# (cit. 4. 6. 2017).

⁵⁹ Dostupné na <http://kreativniolomouc.cz/olomouc-ma-mapu-kreativity/> (cit. 4. 6. 2017).

⁶⁰ Více viz <http://www.idu.cz/cs/specializovane-mapy-s-odbornym-obsahem> (cit. 4. 6. 2017).

co děje a v každém městě do 100 tis. obyvatel “všichni vědí”, že velká část venkovních akcí se odehrává na náměstí, nebo v parku, kde je podium, v amfiteátru, na velkém parkovišti za městem, nebo na rovné louce u řeky. Existuje ovšem také spousta méně nápadných míst, kde se nekonají velké venkovní akce, ale jsou důležitými centry místního života a neformálních aktivit a ví o nich v podstatě jenom část místních. A potom jsou tady ty uvozovky “všichni vědí”. Při plánování rozvoje území, či revitalizaci veřejných prostranství, náměstí i parků často o tom, jaké aktéři potřebují podmínky k pořádání akcí na známých i nenápadných prostranstvích nevědí právě ti, kdo plánují změny – tedy architekti a další (z pravidla externí) – odborníci.

Smysl mapování i analýzy je tedy dvojitý – jednak, aby při plánovaných změnách zůstaly zachovány podmínky, které jsou nutné pro kulturně komunitní život místa (tedy aby se stávající situace nezhoršila) anebo aby aktivity byly brány v potaz natolik, že se podmínky zlepší. Často jsou navržena veřejná prostranství, kde jsou architektky a urbanisty naplánovány podmínky pro nějaký druh kulturní či komunitní aktivity, ovšem bez znalosti kontextu dalších míst. Následně se často stává, že toto místo neožije, protože o něj nemá nikdo zájem, neb ohniska dění jsou jinde.

Zároveň na počátku této kapitoly uveďme, že se zabýváme kulturou jako dílčím aspektem popisu veřejných prostranství. U budov nám šlo o komplexní klasifikaci vnitřních prostor určených pro kulturní dění. Takováto klasifikace by v případě veřejných prostranství odpovídala spíše zpracování tzv. generelu veřejných prostranství, který některá města realizují a který pak umožňuje promýšlet veřejný prostor města komplexně ve vztahu k jejich významu pro město a jejich využití pro obslužnost města, aktivity lidí i jejich vzhled.

Smyslem mapování je znát veřejná prostranství ve městě důležitá pro kulturu a kulturní dění, aby bylo možné podmínky pro kulturu na nich chránit a rozvíjet. Je dobré si položit následující otázky: Kde jsou ve městě prostranství vhodná pro kulturní dění? Která místa jsou využívána pro kulturní aktivity a akce? O jaký typ prostranství se jedná? Jaký typ akcí se zde pořádá? Jsou některé z nich opakované? Jak se jmenují a kdo je pořádá? Kdo je správcem prostranství?

Struktura atributové tabulky navrhuje základ dat, které má smysl sledovat v ÚAP. Na ně navazují další rozbor, např. v případě revitalizace veřejného prostranství nebo realizace dílčí strategie rozvoje veřejného prostranství (podrobněji v kapitole Analýza). Důležité je naopak vědět, že mapování a rozbor prováděné v rámci dílčích strategií je třeba zaznamenat tak, aby byly jednoznačně identifikovatelné v územním průmětu.

Tab 11: Struktura atributové tabulky pro téma veřejná prostranství a podmínky pro kulturně komunitní dění

Ukazatel / atribut	Hodnota ukazatele/ atributu	Vysvětlení
ID či jakýkoli identifikátor polygonu		Pouze pracovní identifikátor polygonu daného prostranství v přiřazený v prostředí GIS
Název veřejného prostranství	text	Oficiální název místa nebo jak se místu obvykle říká
Typ veřejného prostranství	park; náměstí; plácek; nábřeží; ulice; tržiště, louka/lesopark;	Umožňuje udělat si představu, jaké typy prostor kulturní akce a aktivity využívají

	amfiteátr; jiné	a porovnat je s označením používanými architekty
Předpolí kulturní instituce	ano; ne	Jedná se o veřejný prostor bezprostředně související s kulturní institucí. Hodnota umožňuje identifikovat předpolí kulturních institucí pro specifickou strategii právě pro tato místa
Povrch části prostoru, kde se konají aktivity akce, je-li pro jejich konání podstatný	zpevněná s hladkým a čistým povrchem (asfalt, dlažba); zpevněná s hrubým povrchem (mlat, minerální beton, štěrk apod.); nezpevněná plocha (tráva, bahno)	Umožňuje bližší představu o možnostech konání akcí, kde povrch je jedním z klíčových faktorů
Typ realizovaných akcí (multichoice)	koncerty; výstavy; divadelní představení; taneční představení; trhy; sousedské akce; letní kino, propagační akce firem; dočasné kavárny (multichoice)	Umožňuje získat přehled o živosti a variabilitě využití místa a je důležitým podkladem pro analytickou úvahu o významu/roli prostranství (lokální, celoměstská, regionální, mezinárodní)
Opakované akce	Ke každé akci jako prostý text: Název, pořadatel, kontakt (web) na pořadatele	Údaje potřebné pro konzultace úprav prostranství s těmi, kdo rozumí detailům opakovaných akcí, údaje je též možné využít pro navazující analýzu veřejných prostranství a do „kulturního kalendáře“ města
Četnost využití veřejného prostranství pro aktivity a akce (multichoice)	Po; Út; St; Čt; Pá; So; Ne (multichoice)	Popisuje dny v týdnu, kdy je prostranství využíváno, lze využít např. pro různou sezónní regulaci provozu včetně hodiny nočního klidu.
Význam aktivit pro město	místní; celoměstská; krajská; celostátní; mezinárodní	Jedná se hodnotu atributu, která ukazuje, z jaké dálky lidé akce navštěvují
Využití pro cestovní ruch	pouze pro místní; pro obojí; pouze pro cestovní ruch	Jedná se o hodnotu atributu, která ukazuje význam aktivit pro cestovní ruch, hodnota se určí dle převažující návštěvnosti, pakliže je v zásadě vyrovnaná (+/- 10%), zařadíme prostranství do hodnoty obojí
Správce území • název • adresa • IČO • web, • pracovní zařazení pracovníka (oddělení), který o využití rozhoduje		Název městského/obecního úřadu včetně konkrétního oddělení, které se k povolování akcí vyjadřuje a dále které prostranství spravuje (pokud ho spravuje organizace zřizovaná městem či jiná organizace, pak je třeba doplnit i tento kontakt)

Využití pro koncepční materiály města:

Využití pro dokumenty:

- Strategie pro kulturu, volný čas a cestovní ruch – cílené zlepšování podmínek pro aktivity a akce; propagace města navenek skrze kvalitu a program veřejného prostoru
- Strategie pro sport – kulturně komunitní aktivity mají přesah do tzv. komunitních sportů (např. petanque...); sportovní akce mohou např. využít stejné technické zázemí veřejných prostranství jako akce kulturní (např. sítě)
- Strategie v oblasti rozvoje bydlení – veřejná prostranství pro kulturně komunitní dění jsou součástí vybavenosti oblastí města určených k bydlení
- Koncepce rozvoje veřejných prostranství – cílené zlepšování podmínek pro aktivity a akce s ohledem na skutečná existující místa dění, nevytváření nepotřebných prostor, které nikdo nevyužije
- Generel veřejných prostranství – zohlednění v popisu funkcí prostranství
- Územně analytické podklady – doplnění datové vrstvy jevu dle č. 119 – další dostupné informace. Nebo dle uvážení jako jev č. 115 s označením významný veřejný prostor
- Konkrétní územní studie revitalizace veřejných prostranství a územní studie krajiny – zohlednění podmínek pro kulturní a komunitní dění v návrhu
- Plán udržitelné mobility – v kontextu tématu veřejných prostranství zohlednění podmínek pro kulturní a komunitní dění v návrhu, obslužnost klíčových prostranství veřejnou dopravou

Správa dat

Způsob záznamu dat: atributová tabulka excel, zobrazení skrze polygony v GIS, jev č. 119 nebo jev č. 115, dle uvážení

Využitelné stávající zdroje dat: K základní identifikaci, kde se prostory nachází, mohou posloužit data o záborech veřejných prostranství pro kulturní a komunitní aktivity, dále data webových portálů, které propagují program ve městě, weby aktivních lokálních sdružení, které pořádají akce ve veřejném prostoru v lokalitách města

Způsob pořízení dat: Způsob získání dat se bude lišit dle velikosti města, v menším městě (např. do 50 tis. obyvatel) lze realizovat workshop s kulturními aktéry a aktivními občanskými iniciativami (k získání dobrého popisu problémů a potenciálů prostranství je dobré k účasti na workshopu získat i pořadatele velkých kulturních akcí ve městě), ve větším městě je možné provést s experty terénní průzkum a následně se spojit s aktéry, o kterých jsme zjistili, že na prostranstvích pořádají akce.

Doporučená frekvence aktualizace dat: s aktualizací ÚAP tj. jednou za čtyři roky, nebo v souvislosti s pořizováním konkrétních územních studií či projektů revitalizace veřejných prostranství

Doporučená metoda aktualizace dat: Způsob aktualizace dat se bude lišit dle velikosti města, pokud bude jednou databáze vytvořena, je třeba nejprve zanázt změny na základě konkrétních proběhlých revitalizací o kterých víme, dále je vhodné realizovat workshop nebo workshopy s aktéry z oblasti kultury a komunitního rozvoje nebo je telefonicky kontaktovat.

Doporučený správce dat a metodické vedení zpracování dat: pořizovatel územně analytických podkladů

Doporučený realizátor pořízení a aktualizace dat: odbor města, který má na starosti rozvoj veřejných prostranství, ve spolupráci s odborem s gescí kultury a cestovního ruchu, místní aktivní spolky v oblasti komunitních aktivit ve veřejném prostoru

Příklady produktů, zobrazení a využití dat z ČR i zahraničí:

V českém kontextu jsou specifické strategie (např. rozvoje veřejných prostranství), stejně jako generely, zatím spíše výjimkou. Vzniklá sada dat bude sloužit jako komponent znalosti o konkrétních veřejných prostranstvích. Zároveň se může stát součástí mapy kulturní infrastruktury ve městě. Tento příklad v ČR zatím neexistuje.

- **Praha**

O důležitosti vytváření vhodných podmínek pro umění ve veřejném prostoru v souvislosti s uměním trvalé i dočasné povahy mluví pražský **Manuál tvorby veřejných prostranství hl. m. Prahy**.⁶¹ V přípravě je celopražský generel, který také zohledňuje podmínky pro umění ve veřejném prostoru.

- **Jihlava**

Jihlava, která byla pilotním městem mapování, sloužící jako cvičný prostor pro tuto metodiku, zohledňuje získanou znalost v připravované **územní studii tzv. Stříbrného údolí**, včetně dopadu na změny v územním plánu.⁶²

- **Plzeň**

Naopak generel veřejných prostranství města Plzně podmínky pro kulturní a komunitní aktivity ve městě explicitně nezohledňuje.⁶³ Za zajímavý projekt, který se věnuje zlepšování veřejného prostoru “shora i zdola” v širokém záběru lze považovat projekt **Pěstuj prostor**, který byl iniciován v rámci projektu Plzeň Evropské hlavní město kultury.⁶⁴ Součástí projektu jsou i příklady, kdy je tématem zlepšení podmínek pro kulturně komunitní aktivity. Celkově projekt představuje spíše jakousi databázi míst zájmu obyvatel ve veřejném prostoru v Plzni. Podobným způsobem lze nahlížet na projekt **Zažít město jinak**, ze kterého lze získat představu, ve kterých místech jsou aktivní komunity, které mají zájem ve veřejném prostoru něco pořádat, a jaká místa jsou pro ně zajímavá.⁶⁵

OBLAST MAPOVÁNÍ 3 MÍSTA PAMĚTI

Památkově chráněné jevy jsou obvykle velmi dobře popsány a zaneseny do map. Metodika nabízí rozšíření popisu o místa paměti méně určitého charakteru, ale o to zajímavějšího obsahu, který se často pojí se silným vztahem obyvatel k místu. Nabízíme ji proto, že trendem v cestovním ruchu a prezentaci měst jsou takzvané **Interpretační plány**, pro které je třeba různorodý zajímavý materiál a nevystačí si vyznačením „hradů a zámků“.

Je zajímavé se vrstevnatěji zamyslet nad přirozeným informačním systémem města, který je dán jak jeho charakterem a umístěním v krajině, tak i dominantami, se kterými si město všichni spojují. Podle těchto prvků buď člověk ve městě intuitivně snadno chápe, jak je uspořádáno, anebo naopak ne (v tom je ne/kvalita města jako informačního systému). Některá místa jsou prostorově významná a tím nesou identitu města (např. Ještěd pro

⁶¹ Dostupné na <http://manual.iprpraha.cz/cs/manual-tvorby-verejnych-prostranstvi-d9-umeni#> (cit. 4. 6. 2017).

⁶² K datu vydání metodiky na webu nedostupné.

⁶³ Dostupné na https://ukr.plzen.eu/files/ukr/pdf/Principy_reseni_verejnych_prostranstvi.pdf (cit. 4. 6. 2017).

⁶⁴ Více viz <http://pestujprostor.plzne.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

⁶⁵ **Zažít město jinak** v Praze dostupné na http://zazitmestojinak.cz/locations/_praha (cit. 4. 6. 2017).

Liberec), jiná jsou skrytá, ale jsou významnými nositeli paměti a místní k nim mají větší vztah než k místům výrazně viditelným (např. staré štoly v Jihlavě nebo v okolí Nového Města pod Smrkem.). Přirozený informační systém města je nesen archetypy a intuitivním poznáním, např. věž kostela jednak signalizuje, co se uvnitř děje, a zároveň je jedním z základních znaků evropského města.

Samotné mapování míst paměti může být využito společně s dalšími vstupy pro identifikaci tzv. prioritních témat cestovního ruchu. Prioritní témata lze chápat jako nejdůležitější unikátní „obsahy“ města – ať již hmotné (např. památky) nebo nehmotné (např. pověsti, příběhy), které je reálné návštěvníkům prezentovat a lze očekávat, že je dokáží oslovit. Témata prezentující jedinečnost dané lokality jsou základem pro zacílení komunikace nabídky na vybrané segmenty návštěvníků. Zároveň je třeba v územním plánování chránit, aby zůstaly přístupné (vymezením ploch veřejných prostranství či pěších komunikací), viditelné a podržely si důležité prostorové vztahy jako např. průhledy či siluety (výšková a prostorová regulace).

Smyslem mapování je podchytit paměť území nad rámec památkové péče proto, abychom propojili znalost paměti území s tvářící a marketingem města a ochranou cenných míst, objektů a jejich prostorových vztahů v územním plánování. Zajímá nás samozřejmě, k jakému místu se téma váže, jaký je aktuální stav a co tam bylo dříve, s jakým je spojeno konkrétním příběhem.

Tab 12: Struktura atributové tabulky pro téma místa paměti

Ukazatel / atribut	Hodnota ukazatele / atributu	Vysvětlení
ID či jakýkoli identifikátor polygonu	číslo	kód v atributové tabulce
Název	text	jak se místu nebo jevu říká
Popis	text	bližší popis co to je, nebo jak to vypadá, pokud to není zjevné z názvu (např. dřív tam byla šibenice, ale teď to je jenom návrší kopce)
Geometrie	zakreslený bod, polygon, linie	
IDADR - identifikátor adresy	číslo	vyplní se pouze v případě, že lze lokalizovat k adresnému místu; označení adresního místa v Registru územní identifikace, adres a nemovitostí
Obecnější téma	text	k jakému tématu cestovního ruchu může patřit
Příběh	text	popis zajímavosti nebo příběhu
Další info	text	jakékoliv doporučení nebo informace, která se místa týká
Kdo ví více	text	jaká osoba nebo instituce je zdrojem dalších informací
Kontaktní údaj	text	kontakt na zdroj dalších informací

Využití pro koncepční materiály města

- Strategie pro kulturu, volný čas a cestovní ruch – např. konkrétní produkty cestovního ruchu fyzické i online, projekty vzdělávání a budování vztahu k místu
- Interpretační plán – vrstva paměti, ke které mají místní vztah, která je pod povrchem “oficiálních dějin” a je dobré pro ni zachovávat podmínky v prostoru
- Územně analytické podklady – doplnění datové vrstvy jevu dle č. 19 – místo významné události (povinný jev dle vyhlášky), nebo jedná-li se o stavbu jev č. 13 – historicky významná stavba (povinný jev dle vyhlášky)
- Konkrétní územní studie revitalizace veřejných prostranství a územní studie krajiny – popsání příběhu/události umožňuje zohlednění místa paměti v návrhu

Správa dat

Způsob záznamu dat: atributová tabulka excel, zobrazení v mapové vrstvě GIS ÚAP jevu č. 19 – místo významné události

Využitelné stávající zdroje dat: již existující datová vrstva ÚAP – místo významné události, webové stránky místních profesionálních i amatérských spolků, které zabývají lokální historií, kroniky

Způsob pořízení dat: Způsob získání dat se bude lišit dle velikosti města, v menším městě (např. do 50 tis. obyvatel) lze realizovat workshop s aktéry z oblasti historie, kultury, vzdělávání, ve větším městě je mapování možné provést s experty, spolky i pamětníky v jednotlivých lokalitách města. V každém případě je na začátku dobré prověřit již existující online zdroje.

Doporučená frekvence aktualizace dat: důležité je první mapování, doplňování lze průběžně zároveň s projekty, které se věnují území a jejichž součástí jsou komunitně zpracovávané průzkumy a rozборы, anebo v relativně dlouhém intervalu

Doporučená metoda aktualizace dat: Způsob aktualizace dat se bude lišit dle velikosti města, může se jednat opět o workshopy s aktéry v lokalitách (viz výše) anebo kampaň motivující aktivní občany k doplnění připravené webové aplikace.

Doporučený správce dat a metodické vedení zpracování dat: pořizovatel územně analytických podkladů

Doporučený realizátor pořízení a aktualizace dat: Realizátorem aktualizace může být nebo se na ní podílet odbor, který má na starosti kulturu, cestovní ruch, památkovou péči nebo rozvoj města, motivace ke spolupráci je vždy vedena vidinou konkrétního výsledku, který někdo využije při své práci.

Příklady produktů, zobrazení dat, využití dat z ČR i zahraničí:

- Projekt uskutečněný pro Plzeň Evropské hlavní město kultury s názvem **Skryté město**, zmapoval do hloubky skrytá místa i příběhy Plzně. Vznikla webová mapa, mobilní aplikace i knižní průvodce.⁶⁶
- Projekt **Místa paměti národa**, realizovaný jako derivát projektu Paměť národa mapující příběhy novodobé historie ČR formou orální historie⁶⁷
- Projekt na pomezí turismu a vzdělávání zvaný **Questing**, který přišel do Evropy z USA, ve kterém lokální komunity tvoří zajímavé průvodce založené na místní znalosti (např. v Polsku se z něj vyvinul v oblíbený turistický produkt⁶⁸)

⁶⁶ Více viz <http://mapa.skrytemesto.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

⁶⁷ Více viz <http://www.mistapametinaroda.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

Obecné doporučení: V době rozmachu moderních technologií je dobré v uvažovat o komunitním způsobu aktualizace dat skrze webové rozhraní či mobilní aplikace. Je důležité, aby veřejná správa jednoznačně řekla, k čemu budou data využita a co z toho bude veřejnost mít, aby byla motivována ke spolupráci. Vytvoření rozhraní, které umožňuje atraktivní prezentaci veřejnosti, může mobilizovat zájem místních komunit. Práce by se ale neměla spoléhat výhradně na on-line metody, protože tím dojde jednak k vyřazení řady pamětníků, kteří nepoužívají on-line nástroje a aplikace, a jednak nedojde k vzájemnému obohacení participujících při osobním setkání.

OBLAST MAPOVÁNÍ 4 UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Sledování děl ve veřejném prostoru není v ČR nad rámec památkové péče běžné. Komplexní databáze jsou řídkým jevem. Ve větších městech mají část "fondu", která je vlastněná městem, na starosti muzea umění v rámci tzv. sbírek veřejné plastiky. Běžně ovšem mají díla ve veřejném prostoru na starosti odbory s gescí správy majetku města nebo zeleně a odborné zázemí péče o umělecká díla je diskutabilní zejména u těch děl, která nemají památkovou ochranu. Často se budování různých databází věnují občanské iniciativy a nezávislí odborníci.

Umísťování uměleckých děl do veřejného prostoru se ve světě ve 20. století částečně odpoutalo od spojitosti s významnými událostmi, osobnostmi, či státními symboly. Rozšířila se témata umělecké tvorby o obecné či abstraktní náměty a realizace ve veřejném prostoru se staly zejména prostředníkem, jak seznamovat veřejnost s děním na poli současného výtvarného umění. Města po celém světě od 60. let minulého století zřizovaly za tímto účelem různé nástroje podpory a alokace finančních prostředků. Jedním z nich je nástroj dislokace procentní částky (např. tzv. percent for art) z veřejných investic pro umění ve veřejném prostoru, který existoval i v Československu až do roku 1989. Nyní se v České republice na státní i městské úrovni postupně vrací. Umění ve veřejném prostoru považují kulturní evropské metropole za důležitý nástroj zvyšování atraktivity veřejného prostoru i identifikace obyvatel s místem, kde žijí (viz příklady na konci kapitoly).

Sledování děl v ÚAP využijeme při revitalizaci veřejných prostranství. Ani v hlavním městě není dosud provedena pečlivá topografie a soupis uměleckých děl na veřejných prostranstvích. Často se stává, že při návrhu revitalizace není umělecké dílo na pozemku evidováno a jeho osud se řeší až následně při zpracování dokumentace pro územní rozhodnutí, což je pozdě. Řešení pak mají v rukou stavební nebo dopravní inženýři. Otázku, zda má dílo zůstat nebo být přemístěno, a kam, je třeba řešit již v procesu návrhu, jedině tam je možné kvalifikovaně rozhodnout a posoudit kvality uměleckého díla i jeho zapojení do budoucí revitalizace.

Umělecká díla jsou běžně spjata s různými dějinnými epochami, v klasifikaci má smysl zaznamenat jak datum vzniku díla, tak umělecký styl či sloh. Datace také může sledovat logiku zavedení nějakých významných podpůrných nástrojů, jako například 1 % z veřejných investičních akcí pro umění ve veřejném prostoru (viz dále např. Helsinky). Rozsah a typ sledovaných děl může být různý, můžeme se omezit na tzv. solitéry v prostoru (viz dále např. Galerie hl. m. Prahy), anebo se snažit podchytit díla spojená s architekturou jako např. mozaiky a reliéfy, nebo projevy street artu (viz dále např. Ostravské sochy). Škála

⁶⁸ Více viz <http://questing.pl/> (cit. 4. 6. 2017).

uměleckých a kulturních projevů, kterou chceme zachytit, samozřejmě vyžaduje různé metody zjišťování a shromažďování informací. V každém případě je dobré prozkoumat, zda existuje instituce, která má data již uspořádaná a navazovat na ně (obzvláště jedná-li se např. o odbornou instituci a umění ve veřejném prostoru je součástí jejích sbírek, např. Galerie hl. m. Prahy).

Jak patrně z výše popsaného, v této kapitole se budeme věnovat umění trvalé fyzické povahy. Oblast aktivit, akcí a dočasných intervencí⁶⁹ je implicitně obsažena v kapitole, která se věnuje podmínkám pro akce a aktivity na veřejných prostranstvích (viz výše).

Pro jednoznačnou identifikaci umění ve veřejném prostoru neexistuje žádná stávající geografická vrstva, která by plně pokrývala území, takže záznam často provedeme skrze zakreslení uměleckých děl jako bodů v prostředí GIS. Identifikace je též možná skrze GPS souřadnice.

Smyslem mapování děl na veřejných prostranstvích je získat povědomí o vybavení veřejných prostranství uměleckými díly – historickými sochařskými památkami, pomníky, tvorbou 20. století a současnými díly. Jen tak dokážeme zachovat pro umělecká díla ve veřejných prostranstvích důstojné podmínky a využít je zejména pro historické, kulturní a estetické vzdělávání široké veřejnosti a cestovní ruch. Můžeme si klást následující otázky: Kde ve městě jsou umělecká díla? Z jakého pocházejí období a jaké jsou povahy? Čím jsou zajímavá a originální? Co nám přinášejí a čím nás obohacují?

Tab. 11 Struktura atributové tabulky pro téma umění ve veřejném prostoru

Atribut	Hodnota atributu	Vysvětlení
ID či jakýkoli identifikátor polygonu		Pracovní identifikátor polygonu daného objektu přiřazený v prostředí GIS
GPS souřadnice	číslo	Prostorová identifikace umístění
Městská čtvrť	text	Umožní filtraci podle menších městských celků, v aplikacích pro veřejnost poslouží místním i návštěvníkům
Název díla	text	Základní identifikační údaj
Autor	text	Základní identifikační údaj
Katastr	číslo	Číslo katastru je vhodné zaznamenat pro účely topografické orientace
Parcelní číslo	číslo	Parcelní číslo je vhodné zaznamenat pro účely přesné lokalizace díla, určení vlastníka pozemku podle záznamů z katastrální mapy

⁶⁹ Při promýšlení podmínek pro realizaci umění ve veřejném prostoru je dobré zohlednit aktuální trendy, ze kterých vyplývá, že města analyzují „nasycenost“ veřejného prostoru trvalými instalacemi a následně vyhodnocují, zda se klonit k trvalým instalacím nebo spíše k vytváření podmínek pro dočasné intervence.

Stav díla	funkční; nefunkční; po restaurování	Údaje, které nám pomohou vytvořit přehled o stavu díla k využití např. pro akční plán revitalizace uměleckých děl nezávazně na revitalizaci veřejných prostranství
Materiál díla	kámen; pískovec světlý; pískovec hrubozrnný; kov barevný; kov slitina; kov mosaz; jiné	Slouží správci díla při plánování oprav, při plánování revitalizací veřejného prostranství, zpřesňuje představu o charakteru díla a potažmo manipulace s ním
Památková ochrana	ano; ne; kulturní památka; národní kulturní památka	Atribut nám pomůže zjistit, nakolik se naše databáze překrývá s databází/vrstvou památkové ochrany
Umělecký styl	Románské umění, baroko; klasicismus, historizující sloh (novorománský, novogotický, novorenesanční, novobarokní), art deco; secese; socialistický realismus; postmoderna; abstrakce; kinetismus;	Atribut umožní filtraci dle uměleckých stylů. Hodnoty by měly být v souladu s hodnotami používanými v databázích odborníků v lokalitě (galerie, muzeum), existují-li. Znalost je využitelná pro všechny aplikace pro veřejnost s hlubším zájmem o konkrétní umělecký styl. Pro místní i návštěvníky
Klasifikace	Architektonický objekt; designový prvek; dětské hřiště; fontána/pítka; graffiti, mozaika; mural art; památník; pamětní deska; plastika; sochařské dílo	Umění ve veřejném prostoru má mnoho podob. Klasifikace nám pomáhá metodicky a jednoznačně třídit jednotlivé umělecké realizace podle předem stanovených kritérií. Naše databáze může zahrnovat pouze solitéry v prostoru (pravděpodobně plastiky, pomníky etc.), což je podstatné právě v kontextu revitalizace veřejných prostranství. Nicméně směřujeme-li k marketingovému produktu pro veřejnost, může být náš záběr mnohem širší (např. díla zaniklá, díla spojená s architekturou, landartové realizace). Hodnoty uvedené v klasifikaci se inspiroují klasifikací projektu Ostravské sochy. Pro naše účely jsme vybrali klasifikaci děl, která primárně nevznikla jako součást stavby domu.
Historie díla	text	Základní faktografie a historie díla. Zaznamenáme zde také, pokud se s dílem pojí nějaký zajímavý příběh, můžeme jej využít pro interpretační plán nebo konkrétní produkty jak pro místní, tak pro návštěvníky (destinační marketing)
Veřejně přístupné	ano; ne	Plastika může být uvnitř budovy, nebo „za plotem“. Dříve např. přístupná byla, ale vzhledem ke změně vlastníka anebo jeho chování už není
Kde je dílo umístěno (pokud je součástí areálu nebo komplexu budov, institucí)	škola základní; škola mateřská; škola vysoká; zdravotní zařízení; kulturní zařízení; vládní budova; jiná veřejná	Umožní nám sledovat, v jaké souvislosti s občanskou vybaveností se dílo vyskytuje

	budova; náměstí; ulice; park	
Osazení	rok	Umožní sledovat historii přítomnosti díla ve veřejném prostoru
Přemístění	rok	Umožní sledovat historii přítomnosti díla ve veřejném prostoru
Zánik	rok	Umožní sledovat historii přítomnosti díla ve veřejném prostoru
Správce/vlastník	město, stát, městský obvod/část, soukromý	Základní údaj o vlastnických právech a správě díla
Správce díla a kontakt • název, • adresa, • telefon • e-mail	text	Využijeme, pokud budeme potřebovat kontaktovat správce díla např. při revitalizaci veřejného prostranství.

Využití pro koncepční materiály města

- Strategie pro kulturu, volný čas a cestovní ruch – např. konkrétní produkty cestovního ruchu fyzické i online, projekty vzdělávání a budování vztahu k místu.
- Samostatná strategie pro umění ve veřejném prostoru
- Koncepce rozvoje veřejných prostranství
- Územně analytické podklady – doplnění datové vrstvy jevu dle č. 19 – místo významné události (povinný jev dle vyhlášky)
- Konkrétní územní studie revitalizace veřejných prostranství a územní studie krajiny – popsání souvislostí a pozadí uměleckého díla umožňuje citlivější přístup k němu a jeho kontextu v návrhu

Správa dat

Způsob záznamu dat: atributová tabulka excel, zobrazení ve vrstvě GIS ÚAP jevu dle č. 19 – místo významné události a co se nehodí do této vrstvy tak jev č. 119 – další dostupné informace

Využitelné stávající zdroje dat: databáze regionálního nebo městského muzea umění (pokud databáze existuje), databáze odboru majetku objektů ve správě města, vrstva drobných památek a soch v ÚAP, webové stránky místních profesionálních i amatérských spolků

Způsob pořízení dat: Způsob získání dat začíná dohledáním existujících databází (online i fyzických) veřejných i soukromých vlastníků a pokračuje terénním průzkumem města. Náročnost se odvíjí od velikosti města a dále od škály zahrnutých typů umění (zda např. chceme zahrnout jenom solitérní objekty nebo i reliéfy a mozaiky etc.)

Doporučená frekvence aktualizace dat: s aktualizací ÚAP tj. jednou za čtyři roky nebo průběžně dle možností správce nebo poskytovatele dat

Doporučená metoda aktualizace dat: Způsob aktualizace dat se bude lišit dle velikosti města, pokud bude jednou databáze vytvořena, v menším městě může být kontrola nad nově vznikajícími nákladnějšími instalacemi jednoduchá, objevit např. street art je pak spíše na spolupráci s komunitou umělců nebo na terénním průzkumu, anebo se může jednat o kampaň motivující aktivní občany k doplnění připravené webové aplikace.

Doporučený správce dat a metodické vedení zpracování dat: pořizovatel územně analytických podkladů ve spolupráci s městskou galerií, muzeem umění, profesionálními spolky, které se danému tématu věnují

Doporučený realizátor pořízení a aktualizace dat: Realizátorem aktualizace může být nebo se na ní podílet městské muzeum nebo galerie, odbor, který má na starosti kulturu či památkovou péči nebo je možné angažovat spolky, které se věnují mapování daného tématu.

Příklady produktů, zobrazení dat, využití dat z ČR i zahraničí:

- Jednou za známých iniciativ je například pražský projekt **Vetřelci a volavky** vedený nezávislými historiky umění, který mapuje umění z dob socialismu.⁷⁰ Projekt využívá komunitní sběr dat korigovaný experty a inspirují se jím různá města v ČR, např. Plzeňská platforma Pěstuj Prostor s projektem **Křížky a vetřelci**, která mapuje „drobné umění jako jsou sochy, plastiky, mozaiky či drobné sakrální památky”.⁷¹
- Projekt realizovaný experty mapující nejrozličnější typy umění ve veřejném prostoru v Ostravě **Ostravské sochy**, zajímavostí je možnost filtrování přes městské čtvrti i typ díla.⁷²
- Skvělým zahraničním příkladem je **Helsinki Art Museum**, které samo sebe prezentuje výrazně skrze umění ve veřejném prostoru a skrze databázi umění ukazuje díla vlastněná městem i díla soukromá, dále mají občané možnost do databáze zanášet pomíjivé projevy street art. Město Helsinky považuje umění ve veřejném prostoru za důležitý prvek jeho kvality a nástroj identifikace obyvatel s místem, kde žijí.⁷³
- Databáze umění je také prezentována ve statistické ročence **Helsinki culture facts**, která vzniká ve spolupráci odborem města, který se zabývá územním rozvojem a odborem, který se zabývá kulturou.⁷⁴
- **Sbírku veřejné plastiky online** prezentuje **Galerie hl. m. Prahy**, od roku 2018 by měla být databáze propojena do datových vrstev na Geoportále hl. m. Prahy.⁷⁵
- Umění trvalé i dočasné povahy ve veřejných prostranstvích se věnuje také pražský **Manuál tvorby veřejných prostranství hl. m. Prahy**.⁷⁶
- Zajímavým příkladem je také samostatná strategie pro umění ve veřejném prostoru města **Public Art Strategy Birmingham**, která se tento faktor rozvoje města uchopuje komplexně.⁷⁷

⁷⁰ Více viz <http://www.vetrelciavolavky.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

⁷¹ Více viz <http://krizkyavetrelci.plzne.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

⁷² Více viz <http://www.ostravskesochoy.cz/> (cit. 4. 6. 2017).

⁷³ Více viz <https://www.hamhelsinki.fi/en/public-sculptures/> (cit. 4. 6. 2017).

⁷⁴ Dostupné na https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/14_12_03_Arts_and_Culture_in_Helsinki.pdf, str. 24 – 27 (cit. 4. 6. 2017).

⁷⁵ Dostupné na [http://www.ghmp.cz/online-sbirky/?collection\[\]=6](http://www.ghmp.cz/online-sbirky/?collection[]=6) (cit. 4. 6. 2017).

⁷⁶ Dostupné na <http://manual.iprpraha.cz/cs/manual-tvorby-verejnych-prostranstvi-d9-umeni#> (cit. 4. 6. 2017).

⁷⁷ Více viz https://www.birminghambeheard.org.uk/economy/birmingham-cultural-strategy-2016-19/supporting_documents/Birmingham%20Public%20Art%20Strategy%20201519.pdf (cit. 4. 6. 2017).

ZÁVĚREM

Metodika je iniciačním materiálem pro mapování kulturně společenského zázemí města ve vazbě na územně analytické podklady. Jak bylo řečeno v úvodu, jejím smyslem je podnítit diskusi o smysluplnosti sledování kulturní a kulturně-komunitní infrastruktury, míst kulturně-komunitního dění ve veřejném prostoru, umění ve veřejném prostoru a míst paměti pro kvalitnější analýzu a plánování města.

Metodika byla testována a experimentálně tvořena v Jihlavě. Při zpracovávání jihlavského příkladu byla pro finální verzi metodiky ještě domyšlena řada věcí, ať už se to týká přesnějšího rozmyšlení atributů v rámci jednotlivých témat nebo formulace tématu zcela nového, které jihlavský příklad neobsahuje. Tím je právě umění ve veřejném prostoru. Jihlavský příklad naopak obsahuje téma „spojnice“, které se zabývá vybaveností veřejného prostoru klíčových městských spojnic z pohledu pobytové kvality pro uživatele. Toto téma bylo rozpracováno díky aktuálnímu důrazu města v oblasti postupného koncepčního rozvoje pobytové kvality veřejných prostranství. Z pohledu mapování kulturně společenského zázemí města je již příliš vzdálené a obecně už patří spíše ke kmenovému tématu veřejného prostoru a jeho vybavenosti jako takovému.

Autoři předpokládají, že metodika bude prověřena praxí a jsou připraveni připravit dle potřeby její aktualizaci. Zpětná vazba k metodice bude probíhat prostřednictvím vzdělávacích akcí Národní sítě Zdravých měst ČR. S náměty lze kontaktovat také přímo autory metodiky na adrese: skochova@onplanlab.com, případně Kancelář Národní sítě Zdravých měst ČR na adrese nszm@nszm.cz.

Věříme, že metodika a zejména diskuse, kterou rozpoutá, pomůže městům k lepšímu poznání kulturních hodnot a jejich začlenění do analýzy, i následné strategie jejich rozvoje tak, aby se kultura stala jeho strategickou komponentou.

Příloha č. 1

Záměrem autorů je – kromě poskytnutí návodu “jak na to” a “kde se inspirovat” – ilustrovat, komu a k čemu data mohou být a v jakých situacích je užitečné, aby spolu vedly mezioborovou diskusi různé profese na městském úřadě a ideálně navázaly meziodborovou spolupráci.

Na závěr proto nabízíme dvě shrnující tabulky demonstrující, v jakých situacích je dobré mezioborově spolupracovat, a dále analýzu datových sad, které doporučujeme sbírat a využít pro konkrétní dokumenty.

Následující tabulka shrnuje situace, kdy se vyplatí spolupracovat, a koordinovat formát a strukturu nově vznikajících dat. Tučným písmem je zdůrazněno, kdo v dané situaci spolupracuje/koordinuje svoji činnost a s kým.

Tab 13: Kdo, s kým, kdy a na čem může spolupracovat v jaké situaci

Kdo	Při jaké činnosti	Na co se zaměřit a s kým spolupracovat/koordinovat činnost a proč
Odbor věnující se kultuře	Při zpracování kulturní strategie a mapování potřeb kulturních aktérů	Zjistit od pořizovatele ÚAP potřebnou strukturu analytických dat ještě než začne práce a nechat v dané struktuře data zpracovat. A poté předat pořizovateli ÚAP , aby mohl začlenit data do ÚAP a tím umožnit jejich další využití v územním plánování i dalších činnostech veřejné správy.
Odbor věnující se přípravě projektů (stavebních)	Při přípravě projektů veřejných prostranství, kulturních, vzdělávacích a dalších veřejných staveb umožňujících (i jen občasné) kulturní akce	Využít v ÚAP shromážděné informace o nárocích a potřebách kulturních akcí v místech, kde se kulturní akce konají. Pokud informace nejsou, dohodnout s pracovníky věnujícími se kultuře kontaktování aktérů a zjištění požadavků. S pořizovatelem ÚAP dohodnout, jak výsledky konzultací ohledně kulturních akcí a jejich potřeb zaznamenat, aby byly využitelné i v budoucnu.
Pořizovatel ÚAP	Úvodem při začátku spolupráce a dále pokud se personálně obměňují spolupracující jednotlivci na ostatních odborech	Poučit pracovníky na Odboru věnujícímu se kultuře a ostatní kolegy pořizovatele o tom, jak mají zaznamenávat data, aby je mohl snadno zařadit a neměl s tím zbytečnou práci.
	Při aktualizaci dat ÚAP	Vyzvat včas k předání nových dat ostatními odbory/spolupracujícími jednotlivci .
Pořizovatel ostatních územně plánovacích dokumentací a územních studií	Při zadávání a obdržení doplňujících průzkumů a rozborů k územním studiím, regulačním a územním plánům	Požadavky na obsah a datový formát doplňujících průzkumů a rozborů nastavit tak, aby data mohl Pořizovatel ÚAP převzít a využít.
Odbor, který se věnuje strategickému plánování	Při zadávání požadavků na doplňující průzkumy a rozborů v analytické části strategického plánu	Požadavky na obsah a datový formát doplňujících průzkumů a rozborů nastavit tak, aby data mohl Pořizovatel ÚAP převzít a využít.

Tab 14: Tabulka Využití dat pro koncepční dokumenty města

Typ dat	Způsob využití dat
Strategie pro kulturu, volný čas a cestovní ruch	
<i>Data za kulturní zařízení</i>	Cílené zlepšování kvality a dostupnosti kulturních zařízení jak pro profesionály, tak pro publikum, podklady pro komplexní uvažování o rozvoji infrastruktury ve městě, budování značky města skrze kvalitní i architektonicky zajímavou architekturu, informovanost o kapacitách a možnostech využití kulturních zařízení pro pořadatele
<i>Data za veřejná prostranství pro kulturu</i>	Cílené zlepšování podmínek pro aktivity a akce; propagace města navenek skrze kvalitu a program veřejného prostoru
<i>Data za místa paměti</i>	Konkrétní produkty cestovního ruchu fyzické i online, projekty vzdělávání a budování vztahu k místu
<i>Data za umění ve veřejném prostoru</i>	Konkrétní produkty cestovního ruchu fyzické i online, projekty vzdělávání a budování vztahu k místu
Interpretační plán – pro interpretační plán lze využít všechna data, nejvýznamněji data za místa paměti	
<i>Data za místa paměti</i>	Vrstva paměti, ke které mají místní vztah, která je pod povrchem “oficiálních dějin” a je dobré pro ni zachovávat podmínky v prostoru
Strategie pro sport	
<i>Data za kulturní zařízení</i>	Zejména v multifunkčních zařízeních celoměstského, ale i lokálního významu se často funkce kulturní a sportovní překrývá a prostor musí vytvářet podmínky pro obojí.
<i>Data za veřejná prostranství</i>	Kulturně komunitní aktivity mají přesah do tzv. komunitních sportů (např. petanque ...); sportovní akce mohou např. využít stejné technické zázemí veřejných prostranstvích jako akce kulturní (např. sítě)
Strategie v oblasti rozvoje bydlení	
<i>Data za kulturní zařízení</i>	Přítomnost kulturního zařízení a nabídky kulturního vyžití může zvyšovat atraktivitu plánovaného rozvoje bydlení
<i>Data za veřejná prostranství</i>	Veřejná prostranství pro kulturně komunitní dění jsou součástí vybavenosti oblastí města určených k bydlení
<i>Data za umění ve veřejném prostoru</i>	Umění ve veřejném prostoru je součástí plánování veřejných prostranstvích v residenčních oblastech, často spojené s nástrojem 1 % z investic na umění, pokud má veřejná správa znalost o stavu i v případech dnes u nás nejčastějších, kdy není investorem, může v tomto smyslu být aktivní
Koncepce rozvoje veřejných prostranstvích včetně umění ve veřejném prostoru, generel veřejných prostranstvích	
<i>Data za kulturní zařízení</i>	Umožní lépe uvést do souvislostí vazbu a funkce kulturních zařízení ve veřejném prostoru v jejich nejbližším okolí a rozvoj veřejných prostranstvích s ohledem na rozvoj kulturních zařízení.
<i>Data za veřejná prostranství</i>	Cílené zlepšování podmínek pro aktivity a akce s ohledem na skutečná existující místa dění, nevytváření nepotřebných prostor, které nikdo nevyužije, pro generel veřejných

	prostranství je dobrý popis funkcí prostranství pro kulturně komunitní aktivity
<i>Data za umění ve veřejném prostoru</i>	Popsání souvislostí a pozadí uměleckého díla umožňuje citlivější přístup k němu a jeho kontextu v návrhu
<i>Data za místa paměti</i>	Popsání příběhu/události umožňuje zohlednění místa paměti v návrhu
Konkrétní územní studie, studie revitalizace veřejných prostranství a územní studie krajiny	
<i>Data za kulturní zařízení</i>	Zachování podmínek pro rozvoj kulturního zařízení a jeho nabídky
<i>Data za veřejné prostory</i>	Zohlednění podmínek pro kulturní a komunitní dění v návrhu
<i>Data za místa paměti</i>	Popsání příběhu/události umožňuje zohlednění místa paměti v návrhu
<i>Data za umění ve veřejném prostoru</i>	Popsání souvislostí a pozadí uměleckého díla umožňuje citlivější přístup k němu a jeho kontextu v návrhu
Plán udržitelné mobility	
<i>Data za kulturní zařízení</i>	Zohlednění podmínek pro rozvoj kulturních zařízení a jejich nabídky ve vazbě na veřejnou dopravu
<i>Data za veřejná prostranství</i>	V kontextu tématu veřejných prostranství zohlednění podmínek pro kulturní a komunitní dění v návrhu, obslužnost klíčových prostranství veřejnou dopravou
Územně analytické podklady	
<i>Kulturní zařízení</i>	Doplnění datové vrstvy jevu dle č. 119 – další dostupné informace
<i>Veřejná prostranství</i>	Doplnění datové vrstvy jevu dle č. 119 nebo jevu č. 115 (dle uvážení)
<i>Místa paměti</i>	Doplnění datové vrstvy jevu dle č. 19 – místo významné události, nebo jevu č. 13 – významná historická budova (povinné jevy dle vyhlášky)
<i>Umění ve veřejném prostoru</i>	Doplnění datové vrstvy jevu dle č. 19 – místo významné události a co se nehodí do této vrstvy tak jev č. 119 – další dostupné informace.
Územní plán	
<i>Kulturní zařízení</i>	Zohlednění podmínek pro rozvoj kulturních zařízení při stanovování regulativů ploch s rozdílným způsobem využití, vymezení nových ploch/podmínek v plochách pro kulturní zařízení na základě analýzy deficitů vybavenosti v závislosti na dostupnosti a hustotě osídlení ve městě

AUTOR:

MgA. Olga Škochová Bláhová
Ing. arch. Petr Klápště, Ph.D.

SPOLUPRÁCE:

Město Jihlava
Národní síť Zdravých měst ČR

ISBN 978-80-906033-7-0

Dokument byl připraven v rámci projektu Národní síť Zdravých měst ČR s názvem „Spolupráce obcí ke zvýšení kvality veřejné správy za pomoci metody MA21“. Aktivita byla podpořena finančními prostředky ESF, které byly poskytnuty z OP Zaměstnanost.